

Inka Liikamaa & Iida Rantala

**”TUNNETAITOJEN OPPIMINEN, SE TAPAHTUU SIINÄ ELÄMÄSSÄ,
SIINÄ ARJESSA”**

Varhaiskasvattajien kuvauksia tunnekasvatuksen toteuttamisen tavoista

”TUNNETAITOJEN OPPIMINEN, SE TAPAHTUU SIINÄ ELÄMÄSSÄ, SIINÄ ARJESSA”

Varhaiskasvattajien kuvauksia tunnekasvatuksen toteuttamisen tavoista

Inka Liikamaa & Iida Rantala
Opinnäytetyö
Syksy 2022
Sosiaalian tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Sosiaali-alan tutkinto-ohjelma

Tekijät: Inka Liikamaa ja Iida Rantala

Opinnäytetyön nimi: ”Tunnetaitojen oppiminen, se tapahtuu siinä elämässä, siinä arjessa” Varhaiskasvattajien kuvauksia tunnekasvatuksen toteuttamisen tavoista

Työn ohjaajat: Hannele Ollinen ja Riikka Huttunen

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Syksy 2022

Sivumäärä: 45 + 2 liitettä

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli saada selville, millä tavoin varhaiskasvattajat toteuttivat tunnekasvatusta Pikku-likan päiväkodissa. Tavoitteenamme oli, että tutkimuksen tuottaman tiedon avulla Pikku-likan päiväkodissa voidaan jatkossa suunnata erilaiset materiaalit ja koulutukset henkilökunnan tarpeiden mukaisesti sekä näin tukea tunnekasvatuksen toteutumista ja kehittymistä. Opinnäytetyöllä pyrimme myös tuomaan tunnekasvatuksen merkitystä yhä enemmän varhaiskasvattajien tietoisuuteen.

Opinnäytetyömme tietoperustassa käsiteltiin tunteita, tunnetaitoja, lapsen tunne-elämän kehitystä sekä varhaiskasvatuksen roolia tunnekasvatuksessa. Opinnäytetyömme oli kvalitatiivinen tutkimus ja aineisto kerättiin teemahaastattelun avulla kolmelta varhaiskasvatuksen työntekijältä Pikku-likan päiväkodista. Haastattelusta saatu aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällön analyysillä.

Tutkimuksemme keskeisimpänä johtopäätöksenä on, että tunnekasvatusta toteutetaan Pikku-likan päiväkodissa jokaisessa ikäryhmässä osana arjen pedagogiikkaa. Tutkimustulostemme mukaan kaikki kasvattajat pitivät arjen tilanteita otollisimpina hetkinä tunnekasvatukselle, mikä korostui etenkin alle 3-vuotiaiden ryhmässä. Arjen tilanteissa lasten kanssa käytiin yhdessä tunnekeskusteluja, lasten tunteita tunnistettiin sekä nimettiin ja lapsia tuettiin tunnesäätelyssä. Isompien lasten ryhmissä tunnekasvatusta toteutettiin lisäksi suunnitellusti tuokioiden muodossa hyödyntäen erilaisia lähestymistapoja, kuten draamaa, musiikkia ja kirjallisuutta. Tutkimustulosten perusteella kasvattajat pitivät tunnekasvatusta erittäin tärkeänä ja keskeisenä osana omaa työtään ja he tiedostivat oman toimintansa merkityksen monin tavoin. Tärkeinä asioina esiin nousi myönteinen tunnelmapiiiri, sensitiivinen työote sekä kasvattajan mallina toimiminen ja omien tunnetaitojen merkitys.

Jatkotutkimuksena kiinnostavaa olisi selvittää, toteuttiko kyseisten kasvattajien ryhmissä muikin henkilöstö tunnekasvatusta samalla tavalla, vai oliko niissä eroavaisuuksia esimerkiksi koulustaustan mukaan. Lisäksi mielenkiintoista olisi tutkia, miten perheitä tuetaan tunnekasvatuksen toteuttamisessa - ja olisiko tuelle mahdollisesti enemmän tarvetta.

Asiasanat: Tunteet, tunnetaidot, tunnekasvatus, varhaiskasvatus, varhaiskasvattaja, tunne-elämä

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

Authors: Inka Liikamaa and Iida Rantala

Title of thesis: "Learning emotional skills happens in the everyday life" Early childhood educators' descriptions of ways to implement emotional education

Supervisors: Hannele Ollinen and Riikka Huttunen

Term and year when the thesis was submitted: Autumn 2022

Number of pages: 45 + 2 appendices

The purpose of our thesis was to find out how early childhood educators execute emotional education in Pikku-likka daycare. Our goal was to support Pikku-likka daycare to customize different materials and trainings to fit the need of the staff, hence to support the development of emotion education. This would be done with the information gained from the research. With our thesis we also aim to bring emotion education closer to early childhood educators.

In the core of our thesis, we focused in emotions, emotional skills, children's emotional development and the role of early childhood education and care in the emotional education. Our thesis was qualitative research and the content was collected by interviewing three early childhood educators in Pikku-likka daycare. The content from the interviews was analyzed by using data-driven content analysis.

The key conclusion is that emotional education is practiced in Pikku-likka daycare in each age group as a part of daily pedagogy. According to our research results, all early educators thought that the regular daily activities were the best moments to practice emotional education. That was especially visible in the age groups of children 3 years and younger. In the daily activities, educators held emotion discussions, helped to recognize and name feelings of children and supported in emotion regulation. In the age groups of older children, the emotional education was executed also in planned sessions by utilizing different approaches like drama, music and literature.

Based on the research, the educators thought that emotion education is really important and essential part of their job and they were also aware of the importance of their role in many ways. Positive emotional atmosphere, sensitive work mode, acting as a role model educator and the emotional skills of oneself were raised as important topics. In further research, it would be interesting to find out if other educators in the groups were also executing emotional education in the same way or were there differences due to, for example, education level of the staff. It would be interesting to find out how families are supported in executing emotional education and if more support in that would be needed.

Keywords: emotions, emotional skills, emotional education, early childhood education and care, early childhood educator, emotional life

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	TUNNEKASVATUKSEN KESKEISET KÄSITTEET.....	8
2.1	Tunteiden ja tunnetaitojen merkitys ihmiselle	8
2.2	Varhaiskasvatusikäisen lapsen tunne-elämän kehitys.....	9
3	TUNNEKASVATUS VARHAISKASVATUKSESSA.....	13
3.1	Varhaiskasvatuksen yhteys tunnetaitojen opettamiseen	13
3.2	Varhaiskasvattajan rooli lapsen tunnetaitojen kehityksen tukijana	14
4	LAADULLISEN TUTKIMUKSEMME TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSTEHTÄVÄ.....	18
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	20
5.1	Tutkimukseen osallistuvien valinta	20
5.2	Teemahaastattelu.....	21
5.3	Sisällön analyysi.....	22
6	TULOKSET.....	25
6.1	Myönteinen tunneilmapiiri.....	25
6.2	Kasvattajan rooli.....	26
6.3	Sanallinen tukeminen	27
6.4	Tunnesäätelykeinojen tarjoaminen.....	28
6.5	Toiminnan suunnittelu	30
7	TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS.....	32
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	34
9	POHDINTA	37
	LÄHTEET.....	41
	LIITTEET	46

1 JOHDANTO

Lasten sosioemotionaaliset ongelmat ovat hyvin yleisiä jo varhaiskasvatuskäisillä lapsilla (Kiviluote 2019, 18) ja useiden arvioiden perusteella lasten sosioemotionaaliset tuen tarpeet ovat kasvaneet lähivuosien aikana (Ahonen 2017, 11). Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen vuonna 2019 julkaisemassa tilastoraportissa nousi esiin, että tutkimukseen osallistuneista lapsista noin joka kolmannen lapsen kohdalla oli tuotu esiin vähintään yksi huoli lapsen selviytymisestä ja hyvinvoinnista varhaiskasvatuksessa. Useimmin huolenaiheet liittyivät lapsen sosioemotionaalisiin tai sosiaalisiin taitoihin. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2019, 4–5.) Kun lapsella on haasteita emotionaalisisessa kehityksessä, eli esimerkiksi tunnetaidoissa, näyttäytyvät ne muun muassa levottomuutena, aggressiivisuutena, sisäänpäin vetäytymisenä ja vaikeutena sietää ja ilmaista tunteita (Jääskinen 2017, 5). Haasteet sosiaalisissa taidoissa puolestaan voivat näyttäytyä vaikeutena solmia kaverisuhteita, tulla toimeen ryhmässä tai olla tekemisissä vieraiden ihmisten kanssa (Riihonen & Koskinen 2020, 193).

Tunnetaitojen rooli lasten kasvatuksessa on saanut viime vuosina enemmän huomiota. Tunne- ja sosiaalisia taitoja on tutkittu paljon ja tutkimuksista on saatu selville, että hyvät tunnetaidot ovat yhteydessä lapsen suotuisaan kehitykseen ja hyvinvointiin monin tavoin. Lapsi, jolla on hyvät tunnetaidot, tunnistaa niin omia kuin muiden tunteita, osaa säädellä tunteidensa voimakkuutta sekä pystyy kontrolloimaan käyttäytymistään. Hän ymmärtää myös muiden tarpeita ja tunteita ja pystyy sovittamaan omaa toimintaansa niiden kanssa yhteen. (Pöyhönen & Livingston 2020, 27–28.) Tunnetaidot tukevat ihmiseksi kasvussa, parantavat itsetuntemusta ja edesauttavat myönteisen minäkuvan ja vahvan itsetunnon rakentumista. Lisäksi ne tukevat läheisten ihmissuhteiden rakentamista ja ylläpitämistä sekä auttavat myös oppimaan ja menestymään opinnoissa. (Jääskinen 2017, 35–36; Pöyhönen & Livingston 2020, 28.) Lea Pulkkinen Lapsesta aikuiseksi -pitkittäistutkimuksen tulokset ovat lisäksi osoittaneet, että lapsen hyvä tunteiden säätelykyky on yhteydessä aikuisiällä vähäiseen alkoholin käyttöön, hyvään terveyteen ja työssä menestymiseen (Kiviluote 2019, 23). Nämä asiat ovat merkityksellisiä yksilölle itselleen, minkä lisäksi koko yhteiskunnalle.

Loppuelämämme tunnekäyttäytymisen pohja luodaan varhaislapsuudessa ja nuoruudessa (Köngäs 2019, 8). Vaikka lapselle ei opettaisi tunnetaitoja, hän oppii toimimaan tunteidensa kanssa omien kokemustensa pohjalta (Pöyhönen & Livingston 2020, 14). Näin se, miten on lapsena oppinut tunnistamaan, ilmaisemaan ja säätämään tunteita, vaikuttaa paljon tulevaisuudessa siihen,

miten toimii suhteessa muihin ihmisiin ja miten selviää vaikeista asioista elämässä (Seppänen 2021, 44). Kun tunne-elämän suotuisaa kehitystä tuetaan, suojaa se näin lasta tulevaisuudessa riskikäyttäytymiseltä ja syrjäytymiseltä (Kiviluote 2019, 5, 22–23). Sosiaalialan näkökulmasta katsottuna tämä on erittäin keskeistä.

Opinnäytetyömme on tutkimusluonteinen ja menetelmäksi valikoitui kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä. Opinnäytetyöllämme pyrimme saamaan selville, millä tavoin varhaiskasvatuksen henkilökunta toteuttaa tunnekasvatusta päiväkodissa. Aineisto hankittiin teemahaastattelun avulla varhaiskasvatuksen työntekijöiltä. Tavoitteenamme on, että yhteistyökumppanimme hyötyy tutkimuksemme tuottamasta tiedosta, saamalla kuvan henkilökunnan toteuttamasta tunnekasvatuksesta. Näin päiväkodin johto voi suunnata erilaiset materiaalit ja koulutukset vastaamaan henkilökunnan tarpeita sekä tukea tunnekasvatuksen toteutumista ja kehittymistä Pikku-liikan päiväkodissa. Opinnäytetyöllä pyrimme myös tuomaan tunnekasvatuksen merkitystä yhä enemmän varhaiskasvattajien tietoisuuteen.

Kiinnostus lasten sosioemotionaalisia taitoja kohtaan on herännyt meillä jo työskennellessämme varhaiskasvatuksessa lastenhoitajina ja miettiessämme opinnäytetyön aihetta oli selvää, että se tulisi koskemaan lasten sosioemotionaalisia taitoja. Opinnäytetyömme laajuuden puitteissa rajasimme kuitenkin aiheen tunnetaitoja koskevaksi. Sosiaalinen ja emotionaalinen kehitys nivoutuvat vahvasti yhteen käytännön elämässä, mutta lapsen tunne-elämästä ja sosiaalisesta elämästä voidaan puhua myös erillään (Ahonen 2017, 16). Tulevina sosionomeina aihe on meille erittäin tärkeä ja tällä opinnäytetyöllä syvennämme omaa osaamistamme tunnekasvatuksesta, pystyäksemme tukemaan varhaiskasvatuksessa ryhmän kaikkia lapsia sekä etenkin niitä lapsia, joilla on erityisiä tuen tarpeita tunnetaitoihin liittyen.

2 TUNNEKASVATUKSEN KESKEISET KÄSITTEET

Avaamme tässä luvussa yleisesti mitä tunteet ja tunnetaidot ovat, sillä niillä on keskeinen rooli tunnekasvatuksessa ja niiden tehtävä ihmisen elämässä on erittäin merkityksellinen. Tämän jälkeen puhumme lyhyesti varhaiskasvatuksikäisen lapsen tunne-elämän kehityksestä, josta on etenkin olennaista ymmärtää se, että lapsen aivoperustainen kehitys on vielä keskeneräinen, eikä lapsella ole taitoja tai valmiuksia toimia kaikissa tilanteissa. Tämän vuoksi pieneltä lapselta ei voi vaatia esimerkiksi täydellistä tunteiden hallintaa, sillä ennen tätä hänellä tulee olla riittävät edellytykset itsesäätelyyn (Köngäs 2019, 84; Sandberg 2021, 156, 173).

2.1 Tunteiden ja tunnetaitojen merkitys ihmiselle

Tunteet eli emotiot ilmenevät ihmisen subjektiivisina kokemuksina, kehollisina reaktioina sekä tunteen ilmaisemisen tapoina, jotka voivat näkyä ulospäin kasvoilta, kehonkielestä, äänenpainoista ja käyttäytymisestä. Tunteet syntyvät sisäisten tai ulkoisten havaintojen ja niistä tehtyjen tietoisten tai alitajuisien tulkintojen herättäminä. Ulkoisia havaintoja ihminen tekee kuulo-, näkö-, haju-, kosketus- ja makuaisteilla ja sisäisiä havaintoja aistitaan kehollisina tuntemuksina ja ajatuksina. (Jääskinen 2017, 12; Koivuniemi ym. 2021, 265.) Tunteiden lähtökohtainen tarkoitus on suojata ihmistä ja viestiä hänelle tarpeistaan. Edellytys hengissä säilymiselle on, että keho viestii tarpeistaan, kuten nälästä, janosta ja kylmyydestä. Samoin tunteet viestivät kehon kautta syvemmistä tarpeista, kuten turvan, läheisyyden ja kuulluksi tulemisen tarpeista. Tarpeiden kuunteleminen auttaa pysymään turvassa, ylläpitämään ihmissuhteita, huolehtimaan fysiologisesta hyvinvoinnista ja jaksamisesta sekä kehittämään ja tunnistamaan merkityksellisiä tapoja toteuttaa itseään. Tunteet yrittävät näin varmistaa, että ihminen huomaa omat tarpeensa ja tyydyttää ne mahdollisimman pian. Lisäksi tunteiden avulla ihminen pääsee yhteyteen syvimmän osansa, minuutensa kanssa. (Jääskinen 2017, 12; Pöyhönen & Livingston 2020, 17.) Ihmisen perustunteita ovat ilo/mielihyvä, suru, pelko, viha, inho ja hämmästys. Perustunteiden lisäksi voidaan nimetä sosiaalisia tunteita, joita ovat muun muassa häpeä, kateus, ylpeys, ujostuminen, nolostuminen ja halveksunta. Perustunteet ovat ihmisellä jo syntyessään olemassa, mutta sosiaaliset tunteet opitaan vuorovaikutuksessa tarkkailemalla toisten reaktioita eri tilanteissa. (Nummenmaa 2010, 85, 172–173; Sandberg 2021, 159.)

Ihminen tarvitsee tunnetaitoja, jotta pystyy kuuntelemaan tunteidensa tuomia viestejä tarpeistaan, mutta ei toimisi hätiköidysti tunteen ohjaamana (Pöyhönen & Livingston 2020, 17). Tunnetaidot

ovat näin keskeisiä elämän perustaitoja, jotka vaikuttavat käyttäytymiseemme, henkiseen ja fyysiseen hyvinvointiimme sekä siihen, miten suhtaudumme niin itseemme kuin toisiin. (Jääskinen 2017, 35–36; Kiviluote 2019, 5.) Eri lähteissä tunnetaidot jaotellaan hieman eri tavoin, esimerkiksi Jääskinen (2017, 35) jakaa tunnetaidot seuraavasti; tunnistaminen, sietäminen, säätely, ilmaiseminen, purkaminen ja käsittely sekä voimaantuminen. Yleisimmin tunnetaitoihin sisällytetään kuitenkin tunteiden tunnistaminen, nimeäminen, ilmaiseminen sekä säätely, jonka vuoksi mekin avaamme opinnäytetyössämme tunnetaitoja näiden taitojen kautta (Kiviluote 2019, 5, 15; Pöyhönen & Livingston 2020, 14,17).

Tunnetaidot ovat yhteydessä lapsen suotuisaan kehitykseen ja hyvinvointiin monin tavoin. Lapsi, jolla on hyvät tunnetaidot, tunnistaa niin omia kuin muiden tunteita, osaa säädellä tunteidensa voimakkuutta sekä pystyy kontrolloimaan käyttäytymistään. Hän ymmärtää myös muiden tarpeita ja tunteita ja pystyy sovittamaan omaa toimintaansa niiden kanssa yhteen. (Pöyhönen & Livingston 2020, 27–28.) Tunnetaidot tukevat ihmiseksi kasvussa, parantavat itsetuntemusta ja edesauttavat myönteisen minäkuvan ja vahvan itsetunnon rakentumista. Lisäksi ne tukevat läheisten ihmissuhteiden rakentamista ja ylläpitämistä sekä auttavat myös oppimaan ja menestymään opinnoissa. (Jääskinen 2017, 35–36; Pöyhönen & Livingston 2020, 28.)

2.2 Varhaiskasvatuskäisen lapsen tunne-elämän kehitys

Lapsen tunne-elämän kehitystä muovaavat useat tekijät. Siihen vaikuttaa sisäiset tekijät, kuten lapsen temperamentti. (Määttä ym. 2017, 7.) Temperamentti vaikuttaa esimerkiksi siihen, kuinka voimakkaasti, nopeasti tai herkästi tunteet lapsella heräävät (Pöyhönen & Livingston 2020, 41). Lisäksi sisäisiä tekijöitä on informaation prosessointikyky sekä neurobiologiset kehitysedellytykset (Määttä ym. 2017, 7). Ympäristötekijöistä varhaislapsuuden kiintymyssuhteen laatu on keskeinen tekijä, sillä turvallinen ja luottamuksellinen kiintymyssuhde tukee tunne-elämän kehittymistä (Jääskinen 2017, 77, 93; Kiviluote 2019, 17). Turvallinen kiintymyssuhde muodostuu, kun lapsen ensisijainen hoitaja reagoi lapsen tarpeisiin sensitiivisesti (Sinkkonen & Kalland 2011, 35, 63). Sensitiivisyys tarkoittaa sitä, että aikuinen kykenee huomaamaan ja tiedostamaan lapsen emotionaalaisia, sosiaalisia ja fyysisiä perustarpeita sekä pyrkii ymmärtämään lapsen kokemusmaailmaa (Vlasov ym. 2018, 52). Lisäksi suuri merkitys on vanhempien ja muiden kasvattajien kasvatustyyllillä ja sillä, millaisia oppimismahdollisuuksia lapselle tarjoutuu (Määttä ym. 2017, 7; Sandberg 2021, 171). Aikuisen turvallinen, johdonmukainen, hyväksyvä ja lämmin kasvatustyyli rakentaa suotuisaa maaperää lapsen tunteiden säätelyn kehittymiselle (Sandberg 2021, 171).

Ihmisen tunne-elämän kehitys alkaa jo kohdussa, kun vauva aistii äitinsä tunnetiloja. FinnBrain-tutkimuksessa on saatu viitteitä siitä, että äidin stressihormonit vaikuttavat lapseen jo raskausaikana, etenkin lapsen tunnesäätelyn alueelle. Vauva ilmaisee tunteitaan heti syntymästään lähtien ja pienellä vauvalla tunteiden ilmaisu on luonnostaan välitöntä ja aitoa. Näлкä, kylmä tai joku muu kehon aistima tarve tai vaaratilanne ilmaistaan itkulla. (Jääskinen 2017, 75–76, 83.) Vauvalla tunteet ovat kuitenkin vielä muotoutumattomia, kokonaisvaltaisen ”huonoja” tai ”hyviä” (Riihonen & Koskinen 2020, 44). Jo vastasyntynyt alkaa oppia hiljalleen tunnetaitoja, kun ympärillä olevat aikuiset vastaavat vauvan itkuun arvailemalla vauvan tarpeita ja pyrkivät tyydyttämään niitä, vastaavat iloiseen jokelteluun hymyllä, ottavat vauvan syliin, kun tämä säikähtää ja auttavat rauhoittumaan unille. Nämä asiat auttavat vauvaa selviämään voimakkaista tunnetiloista. Vielä tällöin vauvan tunteiden säätely on aikuisesta riippuvaista, vaikka vauva käyttääkin alkeellisia tunteiden säätelykeinoja, kuten imemistä ja pään kääntämistä pois, kun näkee jotain uhkaavaa. (Jääskinen 2017, 75–76; Pöyhönen & Livingston 2020, 15; Riihonen & Koskinen 2020, 39.) Tunnesäätelyn kannalta keskeistä on lapsen otsalohkon ja etenkin sen kuorikerroksen kehittyminen, jonka herkkyyksikausi on lapsella 6–18 kuukauden välillä. Niiden kehittymistä edistävät turvalliset vuorovaikutuksen kokemukset eli kiintymyssuhteet. Sensitiivinen vuorovaikutus ja se, että lapsen aloitteisiin vastataan, on erityisen tärkeää itsesäätelyyn osallistuvien hermoverkkojen valmistumiselle. (Sandberg 2021, 170–171.)

Useimpien lasten tunneilmaisu kasvaa suuresti 1,5-vuoden ikäisestä eteenpäin. Oman tahdon ja tunteiden ilmaisu tulee selkeämmäksi, kun lapsen älyllinen kehitys etenee. Kun lapsi alkaa liikkumaan, hän pystyy tutkimaan maailmaa entistä enemmän, jolloin tarve hänen rajaamiselleen kasvaa. Aikuisen on estettävä ja kiellettävä lasta tietyissä tilanteissa, huolimatta lapsen toiveista. Tämä saa aikaan lapsessa uudenlaisia tunteita, kuten ärtymistä, kiukkua, pettymystä ja häpeää. Kokiesaan vahvoja tunteita 1–2-vuotias tarvitsee aikuisen välitöntä rauhoittelua, kannattelua ja tukea. Lapsen empatiataidot kehittyvät hiljalleen. Jo vauvalla voidaan havaita merkkejä empatiasta, sillä ihmisillä on synnynnäinen taipumus vastavuoroisuuteen. Pienen lapsen ajattelu on kuitenkin vielä hyvin minäkeskeistä, eikä taaperoikäinen kykene vielä miettimään, miltä hänen tekonsa toisesta tuntuvat. (Riihonen & Koskinen 2020, 40,45.) Useimmiten 2–3-vuotias ottaa vielä leluja toisten lasten käsistä ja tönii muita lapsia, mikä on peruskäyttäytymismalli kyseisessä iässä (Sandberg 2021, 151).

Leikki-ikäisen tunnekirjo alkaa olla koko ajan laajempi, koska erillisuus äidistä kehitty minäkäsityksen myötä 2,5–3-vuoden iässä. Tällöin lapsi pystyy yleensä ilmaisemaan tunteitaan moniulotteisemmin sanojen ja kehon kautta. Tunnekokemukset työstyvät mielikuvituksen, leikin ja peuhaamisen kautta ja toimivat näin tunteiden purkukanavana. Leikki-ikäisenä lapsi käyttää säätelykeinoinaan enemmän toiminnallisia kuin mielen sisäisiä keinoja. Tämä voi näkyä niin, että lapsi heittää pilalle menneen rakennelman lattialle tai heittäytyy selkä kaarella lattialle itkemään pettymyksen tunnetta. (Jääskinen 2017, 75–76.) Tyypillisesti noin kolmen vuoden iässä lapsi alkaa ymmärtää, että muilla ihmisillä on hänestä erillinen mieli, jolloin muut voivat haluta eri asioita kuin mitä lapsi itse haluaa. Lapselle muodostuu näin kyky kuvitella toisen ihmisen olotilaa, havaintoja, aikomuksia ja tunteita. Lapsi ei kuitenkaan vielä yleensä kykene rauhoittumaan itsenäisesti ja 2–4-vuotiaan ikäkaudella tärkeä tavoite onkin omien tunteiden nimeäminen ja sietäminen. (Pihlaja & Viitala 2018, 146; Riihonen & Koskinen 2020, 45.) 3–5-vuotiaana lapset kykenevät jo hankkimaan taitoja mukauttaa tunneilmaisujaan samaan aikaan, kun he ymmärtävät, miten tunteita voi ilmaista sopivien sääntöjen rajoissa (Pihlaja & Viitala 2018, 147). Lapsi alkaakin tällöin hiljalleen omaksua sosiaalisia sääntöjä (Riihonen & Koskinen 2020, 46).

5–6-vuotias osaa tunnistaa ja nimetä ilon, surun, vihan, pelon ja ujouden. Lapsi osaa tällöin myös käyttää omia tunteitaan hyödyksi ja huijata niillä muita. (Pihlaja & Viitala 2018, 146.) Lähellä 6-vuoden ikää lapsella on tyypillisesti lyhyt kehityksellinen vaihe, johon voi liittyä enemmän kiukutte-
lua. Tämä liittyy lapsen kognitiivisen kehityksen etenemiseen, kun lapsi alkaa ymmärtää enemmän asioita ja maailmaa. Lapsi voi kokea itsensä toisinaan hyvin pieneksi ja toisinaan suureksi – mikä aiheuttaa usein sisäistä ristiriitaa. Lapsi tarvitsee vielä aikuisen tukea rauhoittumiseen, mutta niin sanotusti tavallisesti kehittynyt esikouluikäinen lapsi osaa jo yleensä hieman säädellä omia tunteitaan, eikä esimerkiksi kiukustu aivan pienestä pettymyksestä. (Riihonen & Koskinen 2020, 42, 46.) Keskimäärin kuitenkin vasta alakouluikäinen lapsi oppii tunteiden tietoista säätelystä, mihin saakka aikuisen tulee olla vierellä ja etsiä yhdessä sanoja suurille tunteille – eikä tämän tehtävän tärkeys vähene isomman lapsen kohdallakaan (Jääskinen 2017, 12).

Lapset kuitenkin kehittyvät yksilöllisesti – ja oppivat asioita eri tahdissa. Lapsen tunnesäätelyn kehitykseen voi myös vaikuttaa esimerkiksi sairaus, traumaattiset kokemukset, kehitykselliset viiveet tai neurobiologinen poikkeavuus, jolloin lapsen aikaikkuna oppia tunnesäätelytaitoja ei ole sama kuin ikätovereilla. Riihosen ja Koskisen (2020, 42–44) mukaan esimerkiksi 5-vuotias lapsi, jolla on kahden vuoden viive kehityksessään, on todennäköisesti tunne-elämältään ja kehityksellisiltä tar-

peiltaan lähempänä tyypillistä kolmivuotiasta kuin omaa ikäryhmäänsä. Lapsen kehityksen edessä hän yleensä saavuttaa tunnesäätelytaidoissa ikätoverinsa, kun aikuiset lapsen ympärillä edistävät tunnetaitojen oppimista sopivalla tuella ja kasvatuksellisilla keinoilla.

Pohja ihmisen loppuelämän tunnekäyttäytymiselle luodaan varhaislapsuudessa sekä nuoruudessa (Köngäs 2019, 8) ja vaikka lapselle ei opettaisi tunnetaitoja, hän oppii toimimaan tunteidensa kanssa omien kokemustensa pohjalta (Pöyhönen & Livingston 2020, 14). Näin se, miten on lapsena oppinut tunnistamaan, ilmaisemaan ja säätämään tunteita, vaikuttaa paljon tulevaisuudessa siihen, miten toimii suhteessa muihin ihmisiin ja miten selviää vaikeista asioista elämässä (Seppänen 2021, 44). Itä-Suomen yliopiston tutkimuksessa onkin todettu, että tunnetaidot ovat yhteydessä muun muassa korkeampaan resilienssiin (Hintsu ym. 2021, 7). Tunne-elämän suotuisaa kehitystä tukemalla voidaan suojata lasta tulevaisuudessa riskikäyttäytymiseltä ja syrjäytymiseltä (Kiviluoto 2019, 5, 22–23; Köngäs 2019, 110). Tunnetaitoja voi opetella myös aikuisena, vaikka lähtökohdat elämässä olisivat olleet millaiset tahansa. Kuitenkin mitä aikaisemmassa vaiheessa tunteet tulevat tutuiksi, sitä helpommin on mahdollista ottaa käyttöön toimivia ja myönteisiä työkaluja tunteiden käsittelyyn. (Jääskinen 2017, 36; Pöyhönen & Livingston 2020, 15.)

3 TUNNEKASVATUS VARHAISKASVATUKSESSA

Tunnekasvatus on keskeistä lapsen kasvuprosessissa, sekä tärkeä osa varhaislapsuutta ja myöhemmin murrosikää. Tällöin lapsi tai nuori on erityisen herkässä vaiheessa, joten tietoista tunnekasvatusta tulisi tapahtua koko lapsuus- ja nuoruusvaiheen ajan. (Kemppinen 2000, 3–4.) Tässä opinnäytetyössä tarkoitamme tunnekasvatuksella toimintaa, jonka tavoitteena on kehittää lapsen tunnetaitoja. Tunnekasvatuksella tarkoitetaan tunnetaitojen, kuten tunteiden tunnistamisen, nimeämisen, ilmaisemisen ja säätelyn harjoittelemista, eikä sitä voida korvata millään muilla kasvatuksellisilla tekijöillä. (Kemppinen 2000, 4; Puolimatka 2010, 68; Opetushallitus 2022b.)

Puhumme tunnekasvatuksesta varhaiskasvatuksen kontekstissa, joten olennaista on määritellä, mitä varhaiskasvatus on sekä lyhyesti sen toimintaa ohjaavat varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelman perusteet. Avaamme näitä seuraavassa alaluvussa, jonka jälkeen syvennymme varhaiskasvattajan rooliin lapsen tunnetaitojen tukijana, mikä on keskeisin osa-alue tutkimuskysymyksemme kannalta.

3.1 Varhaiskasvatuksen yhteys tunnetaitojen opettamiseen

Varhaiskasvatus määritellään eri tavoin riippuen aikakaudesta, kulttuurista ja toimijan painopisteestä. Sitä voidaan tarkastella yhteiskunnan, perheen, lapsuuden ja varhaiskasvatuksen arvojen tai eri toimijoiden näkökulmista. (Pihlaja & Viitala 2019, 18–19.) Varhaiskasvatuslaissa on määriteltä varhaiskasvatuksen olevan pedagogisesti painottunut suunnitelmallinen ja tavoitteellinen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostama kokonaisuus, joka on suunnattu 0–6-vuotiaille lapsille ennen oppivelvollisuusiän alkua (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 1:2 §; Opetushallitus 2022c). Varhaiskasvatus tukee huoltajia heidän kasvatustehtävässään ja omalta osaltaan vastaa lasten hyvinvoinnista sekä edesauttaa lasten yhdenvertaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista. Lasten osallisuutta ja toimijuutta yhteiskunnassa vahvistetaan varhaiskasvatuksessa opituilla tiedoilla ja taidoilla. (Opetushallitus 2019, 7,14.)

Varhaiskasvatuksen toimintaa ohjaavat Opetushallituksen laatimat varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, joiden perustana toimii varhaiskasvatuslaki (Opetushallitus 2019, 7). Esiopetus on myös osa varhaiskasvatusta, mutta sitä säätelee erityisesti perusopetuslaki ja esiopetussuunnitelman perusteet (Opetushallitus 2016, 8, 12). Perusteet velvoittavat paikallisten suunnitelmien sekä lasten

henkilökohtaisten varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmien laatimiseen, joiden pohjalta toimintaa varhaiskasvatuksessa toteutetaan (Opetushallitus 2019, 7).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden osa-alueissa yhteys tunnetaitojen opettamiseen näkyy muun muassa tavoitteissa, sillä niihin on kirjattu yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojen kehittäminen. Oppimiskäsityksessä painotetaan lasten turvallisuuden tunnetta, myönteisiä tunnekokemuksia ja vuorovaikutussuhteita. Laaja-alaisen osaamisen alueista itsestä huolehtiminen ja arjen taidot sekä kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu tuo esille tunnetaitojen opettamisen, sosiaalisten tilanteiden ja vuorovaikutustaitojen sekä ristiriitatilanteiden ratkaisemisen harjoittelun. (Opetushallitus 2019, 16, 22, 25–26.) Esiopetussuunnitelman perusteissa arvoina esiin nostetaan muun muassa lapsen oikeus ilmaista itseään ja ajatuksiaan, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kehittää tunnetaitojaan. Myönteiset tunnekokemukset ovat osa esiopetuksen oppimiskäsitystä, ja oppimisen osa-alueisiin liittyy tunne- ja vuorovaikutustaitojen kehittäminen. (Opetushallitus 2016, 15–16, 34.) Koska esiopetus on osa varhaiskasvatusta ja tunnekasvatusta toteutetaan myös esiopetusajan ulkopuolella, puhumme jatkossa käyttäen termiä varhaiskasvatus sisällyttäen siihen myös esiopetuksen.

Varhaiskasvatuksessa kasvattajat tukevat lapsia niin tunteiden ilmaisussa, kuin itsesäätelyssäkin. Lasten tunnetaitoja vahvistetaan niin, että yhdessä opetellaan havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään tunteita hyödyntäen monipuolisia työskentelytapoja. Yhtenä keskeisenä toimintatapana varhaiskasvatuksessa nähdään olevan leikki. Leikin avulla lapsi harjoittelee tunteiden käsittelyä ja ryhmässä leikkiessään lapsi oppii säätelämään tunteitaan, tahtomistaan sekä huomioimaan toisten tunteita. Samalla vahvistuu ryhmän myönteinen tunneilmasto. (Opetushallitus 2019, 21–23, 26, 38–39.)

3.2 Varhaiskasvattajan rooli lapsen tunnetaitojen kehityksen tukijana

Tunnetaitoja opitaan elämässä kokemalla sekä harjoittelemalla ja pieni lapsi on vasta tämän harjoittelumatkansa alkutaipaleella. Taitojen oppimiseen lapsi tarvitsee aikuisen tukea, ohjausta, mallia ja kärsivällisyyttä. (Jääskinen 2017, 35–36.) Jotta varhaiskasvattaja pystyy tukemaan lapsen tunnetaitojen kehittymistä, tulee hänen olla tietoinen omista tunnetaidoistaan, sillä niillä on yhteys lapsen ja aikuisen väliseen vuorovaikutukseen sekä varhaiskasvatuksen tunneilmapiiriin. Lapsen kehityksen ja hyvinvoinnin kannalta on keskeistä, että kasvattaja kykenee kohtaamaan lapsen voimakkaatkin tunnereaktiot, eikä lapsi jää yksin tunteiden kanssa. (Ahonen 2017, 67; Pihlaja & Viitala

2018, 147.) Uskaltaakseen tuntea ja ilmaista erilaisia tunteita, lapsi tarvitsee kokemuksen turvallisuudesta, jota voidaan lisätä muun muassa vakaalla ja ennustettavalla ympäristöllä sekä selkeällä päivärytmillä (Kiviluote 2019, 19, 24–26). Oppimisympäristössä huomioitavaa on niin fyysinen, psyykinen kuin sosiaalinen ulottuvuus (Opetushallitus 2019, 32). Varhaiskasvatuksessa vuorovaihtuksen laatuun vaikuttava tekijä on aikuisen lapselle tarjoama tunnetuki. Se rakentuu sensitiivisestä tavasta kohdata lapset, huomioida heidän kognitiiviset ja emotionaaliset tarpeet sekä kyvystä vastata näihin tarpeisiin lasten aloitteet ja näkökulmat huomioiden. (Vlasov ym. 2018, 52.) Tällöin voidaan tukea tunnetaitojen kehittymistä ja luoda positiivinen oppimisympäristö, jossa lapsi tuntee kuuluvansa yhteisöön ja kokee myönteisiä tunteita (Ranta 2020, 25).

Tunnistaminen on taidoista ensimmäinen, jonka päälle muut tunnetaidot voivat rakentua (Jääskinen 2017, 36). Lapsen tunteen tunnistamisen opettelu alkaa kasvattajan omasta tunnepuheesta ja siitä, että kasvattaja arvailee ja nimeää lapsen tunteita erilaisissa arkisissa tilanteissa. Koska aikuinen ei voi aina tietää varmaksi lapsen subjektiivista tunnekokemusta, aikuisen sanavalinnoilla on merkitystä. Lapselle on parempi sanoa, että ”näytät hermostuneelta” kuin että ”olet hermostunut”. (Riihonen & Koskinen 2020, 66.) Tällöin lapsi myös oppii alusta alkaen, että tunne on aina omakohtainen ja vain hän itse kokee ja hallitsee omia tunteitaan (Opetushallitus 2022a). Kun aikuinen ja lapsi pyrkivät tunnistamaan yhdessä lapsen erilaisia tunnetiloja, lapsi alkaa muodostaa hiljalleen mielessään syy-seuraussuhteita; tietty olotila kehossa tarkoittaa tiettyä tunnetta. Näin lapselle alkaa hahmottua myös vaikuttamisen mahdollisuus omiin olotiloihin. (Riihonen & Koskinen 2020, 66.)

Jotta tunteiden nimeäminen alkaisi onnistua, lapsi tarvitsee ennen kaikkea mallioppimista (Riihonen & Koskinen 2020, 65). Kasvattaja mallintaa lapselle omalla toiminnallaan ja käyttäytymisellään sitä, miten tunteista puhutaan ja miten esimerkiksi ristiriitatilanteisiin suhtaudutaan (Kiviluote 2019, 24). On tärkeää, että aikuinen on lapsille rehellinen omista tunteistaan, sillä lapset ovat taitavia elekielen tulkitsijoita. Lapsesta on hämmäntävää, jos hän huomaa, että kasvattaja näyttää ulospäin muuta kuin tuntee. (Peltonen & Kullberg-Piilola 2005, 36; Ahonen 2017, 67; Riihonen & Koskinen 2020, 74.) Tätä kutsutaan tunnerehellisyydeksi, jonka tarkoituksena on, että aikuiset kertovat avoimesti omat tunteensa muille ja samalla myös lapset tottuvat samanlaiseen avoimuuteen (Peltonen & Kullberg-Piilola 2005, 36). Mallina ja tukena olevalla kasvattajalla tulee kuitenkin olla riittävän hyvä yhteys omiin tunteisiinsa sekä vahvat rajat, jotta hän pystyy pitämään lapsen tunteet erillään omista tunteistaan ja pysymään rauhallisena (Jääskinen 2017, 94; Riihonen & Koskinen, 2020, 74–75).

Lasta auttaa, kun hän kuulee monenlaista puhetta tunteista arjen tilanteissa. Tunteista voi myös puhua erikseen sopivina hetkinä ja keskustelu voi syntyä leikistä tai satukirjasta. Tällöin keskustelua voidaan käydä esimerkiksi siitä, mitä tunteita kirjan tarinat herättävät ja miltä tarinoiden henkilöistä tuntuu. Samalla erilaisten tunteiden ja tapahtumien syy-seuraussuhteita voidaan yhdessä pohtia. (Kiviluote 2019, 24; Riihonen & Koskinen 2020, 67.) Varhaiskasvatuksessa lapset voivat myös keskustella tunteista keskenään ryhmissä ja tukena voidaan käyttää erilaisia tunnekortteja ja -kuvia. Kuvien apuna käyttäminen konkretisoi sekä selkeyttää lapselle tunteita ja tekee näkymättömästä näkyvää. (Kiviluote 2019, 24; Opetushallitus 2022a.) Tunnekeskustelu voi alkaa myös konfliktitilanteesta, jossa lapsi on ollut mukana. Kun lapsi on ehtinyt rauhoittua, voi lapselle antaa tietoa siitä, että kaikki ihmiset kokevat tunteita ja niiden kanssa voi oppia elämään. (Riihonen & Koskinen 2020, 67.) Aikuisen tehtävänä onkin hyväksyä lapsen tunteet ja viestiä myös lapselle, että kaikenlaisien tunteiden kokeminen on sallittua – mutta niistä kumpuava käytös ei ole aina hyväksyttävää (Pöyhönen & Livingston 2020, 17; Sandberg 2021, 153). Jos lapsi kokee, että kielteinen tunne on huono, hän alkaa helposti kokemaan häpeää tunteesta. Häpeän kokemus taas hankaloittaa tunteiden säätelyn harjoittelua, koska tunteen voimakkuutta on vaikea säädellä, jos ei voi sallia itselleen koko tunnetta. (Pöyhönen & Livingston 2020, 17.)

Kun lapsi oppii, miltä erilaiset tunteet kehossa tuntuvat ja miksi niitä kutsutaan, hän voi oppia tietoisesti säätelämään tunteitaan. Tunnesäätelyn pyrkimyksenä ei ole estää tunteita, vaan säädellä tunteen voimakkuutta ja sitä kautta omaa toimintaa tunnetta kokiessaan. Tunnesäätely on siis itsensä hillintää ja kontrollointia, minkä lisäksi myös toimimista toisia kohtaan erilaisissa tilanteissa. (Pöyhönen & Livingston 2020, 66; Sandberg 2021, 151.) Tunteiden säätelyn kehittyminen on tärkeää, jotta ihminen pystyisi kokemaan kaikenlaisia tunteita turvallisella tavalla. Ilman tätä taitoa vaarana on, että tunteet joko tukahduttaa tai kokee hallitsemattoman voimakkaina. Lapsen näkökulmasta tämä tarkoittaa varhaiskasvatuksen arjessa esimerkiksi sitä, että kaverin viedessä häneltä lelun kädestä - lapsi osaa sanoa kaverille ”hei, minulla oli leikki kesken noilla autoilla”, sen sijaan että hän löisi lelun vienyttä lasta. (Pöyhönen & Livingston 2020, 14, 66.) Tunteita herättävissä tilanteissa kasvattaja tukee lasta säätelämällä tunnekokemuksia ja -reaktioita yhdessä lapsen kanssa. Tätä kutsutaan kanssasäätelyksi, eli aktiiviseksi ja tietoiseksi tueksi, joka perustuu sensitiiviseen ja myönteiseen vuorovaikutukseen. (Koivuniemi ym. 2021. 268–269.)

Jotta lapsi oppii säätelämään omaa tunnetilaansa ja toimimaan suotuisalla tavalla, tulee hänelle tarjota sekä opettaa erilaisia toimintamalleja esimerkiksi konfliktitilanteisiin (Kiviluote 2019, 24).

Tunnesäätelykeinoja voidaan opetella tavoitteellisesti ja mitä enemmän niitä käyttää, sitä luontevampaa se on. Kiukun iskiessä tunteiden säätelyn avuksi voidaan ottaa liikkumista, rentoutumista, hengitystä tai mielikuvia, laskemista, tietoista ja hyväksyvää läsnäoloa - kokeilemalla lapsi voi löytää itselleen sopivan keinon. (Jääskinen 2017, 44; Riihonen & Koskinen 2020, 87.) Kun tunnetta pystyy säätämään, ei tule käyttäytyneeksi epäsuotuisalla tavalla ja voi opetella ilmaisemaan tunteensa rakentavasti muille ihmisille (Laakso & Aro 2011, 10–11). Tämä tarkoittaa, että kun lapsella on osaamista kuvata ja ilmaista sanoilla tunnekokemustaan, ei hänellä ole tarvetta lyöä, huutaa tai tehdä muuta haastavaa (Opetushallitus 2022a). Aikuisen on tärkeää muistaa positiivisen palautteen antaminen lapselle jo pienestäkin onnistumisesta, esimerkiksi sanoilla, hymyllä, katseella tai kosketuksella. Positiivisella palautteella aikuinen luo lapselle onnistumisen tunteen ja sitä kautta lapsi saa motivaatiota taitojen harjoitteluun. (Sandberg, 2021, 173, 179.)

Päivittäisten arjen tilanteiden lisäksi varhaiskasvatuksessa tunnekasvatusta toteutetaan erillisissä suunnitelluissa tuokioissa. Tunnekasvatusta voidaan yhdistää esimerkiksi kädentaitoihin, musiikkiin, leikkiin, liikuntaan ja peleihin. (Opetushallitus, 2022a.) Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunnan laatimassa tilannekartoituksessa (2017, 47) nousi esiin, että varhaiskasvatuksessa käytetään paljon erilaisia menetelmiä tukemaan lasten sosioemotionaalista kehitystä, vaikkakin käytössä oli paljon menetelmiä, joilla ei ollut takanaan tutkimusnäyttöä. Erilaiset tunnekasvatukseen tarkoitetut menetelmät vahvistavat lapsen myönteistä minäkuvaa ja itsetuntoa sekä tukevat omien ja muiden tunteiden ymmärtämistä (Opetushallitus, 2022a). Huomioitavaa on kuitenkin, että lapsen ajattelu on sidoksissa tilanteeseen, joten kyky siirtää tietoa esimerkiksi tuokiopohjaisista toiminnoista varsinaiseen arjen tilanteeseen voi olla lapselle haasteellista. Tästä syystä päivittäiset varhaiskasvatuksen arjessa vastaan tulevat tilanteet ovat oivallisia hetkiä opetella tunnetaitoja, kuten tunteiden säätelyä. (Koivuniemi ym. 2021, 266.)

4 LAADULLISEN TUTKIMUKSEMME TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Opinnäytetyössämme tarkoituksena oli laadullisen menetelmän keinoin saada kuvaus siitä, millä tavoin Pikku-likan päiväkodissa toteutetaan tunnekasvatusta. Pyrkimyksenä oli antaa tulkinta, jossa näkyy haastattelemiemme varhaiskasvatuksen opettajien tuottama kokemustieto tunnekasvatukseen liittyen. Opinnäytetyömme toteutimme laadullisena tutkimuksena, koska tavoitteenamme oli tutkimuksen kohteena olevan ilmiön - eli tunnekasvatuksen tapojen kuvaaminen, syvälinen ymmärtäminen ja tulkinnan antaminen (Kananen 2017, 36). Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus oli kokonaisvaltaista tiedon hankintaa ja sen lähtökohtana oli todellisen elämän kuvaaminen (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161, 164). Kiinnostus kohdistui merkityksiin eli siihen, kuinka ihmiset näkivät ja kokivat reaali maailman. Pyrkimyksenämme oli löytää ja paljastaa tosiasioita, ei todentaa jo olemassa olevia totuuksia tai tavoitella määrällisen tutkimuksen mukaisia yleistyksiä, jonka vuoksi kvalitatiivinen tutkimus oli opinnäytetyössämme luonnollinen valinta. (Kananen 2017, 35; Hirsjärvi ym. 2009, 161.)

Tavoitteenamme oli, että yhteistyökumppanimme hyötyy tutkimuksemme tuottamasta tiedosta saamalla kuvan henkilökunnan toteuttamasta tunnekasvatuksesta. Tiedon avulla päiväkodin johto voisi tulevaisuudessa suunnata erilaiset materiaalit ja koulutukset vastaamaan henkilökunnan tarpeita sekä tukemaan tunnekasvatuksen toteutumista ja kehittymistä Pikku-likan päiväkodissa. Opinnäytetyöllä pyrimme myös tuomaan tunnekasvatuksen merkitystä yhä enemmän varhaiskasvattajien tietoisuuteen.

Henkilökohtaiset tavoitteemme pohjautuivat ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry:n laatimiin sosionomikoulutuksen kompetensseihin. Kompetenssit liittyivät vahvimmin asiakastyönosaamiseen, kriittiseen ja osallistavaan yhteiskuntaosaamiseen sekä eettiseen osaamiseen. Tunnekasvatusosaaminen edistää lasten hyvinvoinnin, sosiaalisen osallisuuden, ihmisarvon, tasa-arvoisuuden ja oikeudenmukaisuuden toteutumista ja oli siten yhteydessä kompetensseihin. Lisäksi työelämälähtöinen opinnäytetyö edistää verkostojen ja suhteiden muodostamista työelämään. (Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto 2017, 10.) Opinnäytetyömme avulla perehdyimme tunnekasvatukseen syvällisemmin ja lisäsimme omaa osaamistamme aiheesta. Tavoitteenamme oli kehittää ammatillista kasvua sosionomiksi sekä lisätä valmiuksiamme toimia työelämässä tunnekas-

vattajan roolissa. Näin pystyisimme tulevaisuudessa tukemaan tunnekasvatuksella koko lapsiryhmää, sekä erityisesti lapsia, joilla on haasteita tunnetaidoissa. Lapset saavat erilaiset lähtökohdat elämälleen erilaisissa perheissä ja kasvuoloissa. Kaikissa perheissä ei tiedosteta tunnekasvatuksen merkitystä, joten varhaiskasvatus tasaa lasten erilaisia lähtökohtia. (Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto 2017, 10). Ammatilaisen on hyvä tiedostaa ylisukupolviuuden vaikutukset, kuten se, että perheessä kasvatuseriaatteet ja tunneilmasto voivat siirtyä sukupolvelta toiselle. Lapset, joilla on haasteita tunnesäätelyssä, eivät välttämättä saa kotoa tarvitsemaansa tukea, mikä puolestaan voi olla seurausta heidän vanhempiensa tunnesäätelyn pulmista. (Sandberg 2021, 172.)

Opinnäytetyömme tutkimuskysymykseksi muodostui ”Millä tavoin varhaiskasvattajat toteuttavat tunnekasvatusta Pikku-likan päiväkodissa?”. Päädyimme kyseiseen kysymyksen asetteluun, koska halusimme saada tietoa varhaiskasvattajien erilaisista menetelmistä, tavoista ja keinoista toteuttaa tunnekasvatusta lasten kanssa. Kysymys käsitti laajemmin tunnekasvatuksen toteuttamisen, eli konkreettisten menetelmien lisäksi esimerkiksi kasvattajan ja lapsen välisen vuorovaikutuksen ja ryhmän toimintakulttuurin. Näin pyrimme saamaan aineistoistamme mahdollisimman hyödyllisen oman oppimisemme kannalta sekä niin, että voimme sitä tulevaisuudessa hyödyntää.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tässä luvussa käymme läpi tutkimuksen toteuttamista ja sen vaiheita. Avaamme tutkimukseen valikoituja menetelmiä, niihin liittyvää teoriaa sekä tutkimuksen kulkua vaihe vaiheelta. Perustelemme ja kerromme, miten tutkimukseen osallistuneet valikoituivat ja miksi valitsimme aineistonkeruumenetelmäksi teemahaastattelun. Lisäksi perustelemme, miksi valitsimme sisällön analyysin analysointitavaksi ja kuvaamme sen etenemisen.

5.1 Tutkimukseen osallistuvien valinta

Tutkimuksessa tulee huolellisesti harkita, montako henkilöä tutkimukseen valitaan ja tämä taas riippuu aina tutkimuksen tarkoituksesta. Opinnäytetyömme tarkoituksena on kuvailla tietyn päiväkodin varhaiskasvattajien tapoja toteuttaa tunnekasvatusta, joten olennaista oli kohdentaa haastattelu siellä työskenteleville ammattilaisille. Tästä syystä henkilöt valikoituivat harkinnanvaraisella näytteellä. (Hirsjärvi, Sajavaara & Remes 1997, 164; Hirsjärvi & Hurme 2000, 58–61.)

Varhaiskasvatuksessa työskentelee sekä varhaiskasvatuksen opettajia, -sosionomeja, että -hoitajia, joiden kelpoisuudesta on säädetty varhaiskasvatuslaissa (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 6 §). Osallistujat valikoituivat opinnäytetyöhömmme siten, että laitoimme tutkimuksen kohteena olevaan päiväkotiin esitteen opinnäytetyömme aiheesta ja kerroimme siinä, että tarvitsemme tutkimukseen neljä varhaiskasvatuksen työntekijää haastateltaviksi, joista kahden tulisi toimia varhaiskasvatuksen opettajina. Vapaaehtoisia haastateltavia ilmoittautui kuitenkin vain kolme. He kaikki olivat ammattinimikkeeltään varhaiskasvatuksen opettajia ja työskentelivät eri ryhmissä sekä eri ikäisten lasten kanssa, vuoden ikäisistä kuusivuotiaisiin. Hirsjärven ja Hurmeen mukaan jo muutamaa henkilöä haastattelemalla voidaan saada merkittävää tietoa tutkimuksen kannalta (2000, 58–61) ja lisäksi opinnäytetyömme laajuuden puitteissa tämä oli sopiva määrä. Tästä syystä emme päätyneet vaihtamaan yhteistyötahoa ja haastateltavien kohdejoukkoa, joten haastattelimme näitä kolmea vapaaehtoista henkilöä.

5.2 Teemahaastattelu

Yksi perinteisistä aineistonkeruumenetelmistä laadullisessa tutkimuksessa on haastattelu (Hirsjärvi ym. 1997, 199–201). Haastattelu toimii ainutlaatuisena menetelmänä tiedonkeruussa, sillä siinä ollaan suorassa vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa. Haastattelun etuna nähdään sen joustavuus sekä ihmisen mahdollisuus tuoda esille asioita mahdollisimman vapaasti. (Hirsjärvi ym. 1997, 199–201.) Haastattelun muotoja on useita, joista tähän tutkimukseen valitsimme aineistonkeruumenetelmäksi teemahaastattelun. Teemahaastattelulla tarkoitetaan kahden ihmisen välistä keskustelua aihe kerrallaan. Teemat ovat keskustelun aihe ja ne nousevat tutkittavan ilmiön ennakkonäkemyksestä. (Kananen 2017, 88.) Pyrkimyksenämme oli saada tietoa rajatusta aiheesta - tunnekasvatuksesta varhaiskasvatuksessa, joten näin ollen ei ollut tarpeellista antaa kovin suuria vapauksia haastattelutilanteessa, esimerkiksi avoimen haastattelun keinoin (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Avoin haastattelu vie myös paljon aikaa ja edellyttää monia haastattelukertoja (Hirsjärvi ym. 2009, 209). Strukturoidulla lomakehaastattelulla puolestaan aineisto olisi voinut jäädä liian suppeaksi, jonka vuoksi päädyimme puolistrukturoituun haastattelutapaan.

Teemahaastattelussa tyypillistä on muodostaa teemat tutkimuksen viitekehyksen mukaan (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75). Muotoilimme haastattelurunkoomme neljä teemaa tietoperustaa hyödyntäen; tunnetaitojen ja tunnekasvatuksen tärkeys, tunnekasvatus varhaiskasvatuksessa, tunnekasvatuksen toteuttamisen tavat ja varhaiskasvattajan rooli lapsen tunnetaitojen kehityksen tukijana. Tämän lisäksi olimme kirjanneet itsellemme teemojen sisällä olevia tarkentavia kysymyksiä haastattelun tueksi. Ennen varsinaista haastattelua kysyimme myös tutkimuksen kannalta olennaisia taustatietoja, kuten mikä koulutustausta haastateltavalla oli sekä kysymyksiä haastateltavan työhistoriasta varhaiskasvatuksessa. Näillä kysymyksillä varmistimme haastateltavan kuuluvan kohderyhmäämme. Emme kysyneet sellaisia taustatietoja, jotka eivät olleet olennaisia tutkimuksemme kannalta, kuten haastateltavan sukupuoli.

Teemahaastattelussa edetään ennalta määrättyjen teemojen mukaan, mutta kysymysten tarkka muoto ja järjestys puuttuu, jolloin tarvittaessa voidaan syventää saatavia tietoja haastateltavalta. Haastattelussa voidaan esimerkiksi esittää lisäkysymyksiä jonkin kysymyksen kohdalla tai pyytää haastateltavalta perusteluja esitetyle mielipiteelle. (Hirsjärvi ym. 2009, 205–208.) Tutkimuksemme haastatteluissa lisäkysymysten esittäminen oli toisinaan tarpeellista. Esimerkiksi yhden haastateltavan kertoessa erityistä tukea tarvitsevalle lapselle tarjottavista tunnesäätelykeinoista, kysyimme

tarkennuksena, käytetäänkö näitä keinoja myös muiden lasten kohdalla. Näin saimme mahdollisimman tarkan kuvan tunnekasvatuksen toteuttamisesta, mikä puolestaan helpotti analyysivaihetta.

Toteutimme tutkimuksemme haastattelut yksilöhaastatteluina, sillä muun muassa Hirsjärvi ja Hurme tuovat esiin, että kokemattomalle tutkijalle se voi tuntua helpommin toteutettavalta (2000, 58–61). Huomioimme Koronapandemian tarjoamalla haastateltaville mahdollisuutta toteuttaa haastattelut joko kasvotusten tai etäyhteydellä Teams – työpöytäsovelluksen välityksellä. Kaksi haastateltavaa halusi osallistua kasvotusten päiväkodin tiloissa ja yksi haastattelu toteutettiin Teams – etäyhteydellä. Kaikki haastattelut nauhoitettiin varmuuden vuoksi kahdella eri laitteella. Jokaista haastattelua kohden olimme varanneet aikaa yhden tunnin. Tämä oli riittävä määrä, sillä kaksi haastatteluista kesti lähes tunnin ja yksi noin puoli tuntia. Yhtä haastattelua jouduimme siirtämään sairastumisen vuoksi, mutta olimme varautuneet tähän muokkaamalla omat aikataulumme joustaviksi.

5.3 Sisällön analyysi

Kvalitatiivisen aineiston analyysin toteutukseen on monia eri tapoja (Hirsjärvi & Hurme 2000, 136). Valitsimme opinnäytetyömme analysointitavaksi sisällön analyysin, koska se sopii erinomaisesti strukturoimattomaan aineistoon ja juuri puheiden analyysiin. Sisällön analyysi on menettelytapa, jolla pystytään analysoimaan dokumentteja järjestelmällisesti ja objektiivisesti. Se on tapa kuvailla, järjestää ja kvantifioida ilmiötä, jota tutkitaan. Sisällön analyysillä tavoitteenamme oli saada kuvaus tutkittavasta ilmiöstä tiivistetyssä, yleisessä ja selkeässä muodossa. (Kynğäs & Vanhanen 1999, 4.) Aineisto ohjasi analyysimme tekoa, jonka vuoksi käytimme aineistolähtöistä sisällön analyysiä. Aineistosta toimme ilmi sen keskeisimmät asiat riippumatta siitä, miten ne suhteutuivat aikaisempiin tutkimuksiin ja teoriaan. (Kananen 2008, 90.)

Kvalitatiivisen aineiston käsittelemisen ensimmäinen vaihe on yhteismitallistaminen, joka tehdään litteroinnin avulla, eli aineistot muutetaan tekstimuotoon. Jaoimme äänitetyt teemahaastatteluaineistot keskenämme tasapuolisesti ja litteroimme haastattelut omilla tahoillamme itsenäisesti. Kirjoitimme äänitetyn teemahaastatteluaineiston tekstimuotoon mahdollisimman sanatarkasti (Kananen 2017, 134). Haastatteluiden lopussa tuli asiaa, mikä ei liittynyt tutkimuskysymykseemme, joten teimme tutkijoina päätöksen jättää litteroimatta kyseiset kohdat. Litteroitua tekstiä tuli kolmesta haastattelusta yhteensä 27 sivua.

Ennen varsinaisen analyysin aloittamista tulee määrittää analyysiyksikkö, jonka valitsemista ohjaa tutkimustehtävä ja aineiston laatu. Valitsimme analyysiyksiköksi ajatuskokonaisuudet, jotka sisältävät useita lauseita. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122.) Päädyimme tähän, koska esimerkiksi yhden lauseen valitseminen analyysiyksiköksi olisi voinut jättää usean ilmaisun irralliseksi kyseisestä asiayhteydestä. Aloitimme analyysin aineiston redusoinnista eli pelkistämistä. Pelkistämisen tarkoituksena on, että aineistosta karsitaan tutkimukselle epäoleellinen pois ja löydetään sellaiset ilmaukset, jotka liittyvät tutkimuskysymykseen. (Kyngäs & Vanhanen 1999, 5; Tuomi & Sarajärvi 2018, 123.) Pelkistimme aineistoa kysymällä aineistolta tutkimustehtävän mukaista kysymystä, ”millä tavoin varhaiskasvattajat toteuttavat tunnekasvatusta Pikku-likan päiväkodissa”. Lihavoimme tekstistä ne ilmaisut, jotka vastasivat tähän kysymykseen, jonka jälkeen kopioimme ne erilliseen tiedostoon. Kyseisiä ilmaisuja on esitetty tulosten joukossa.

Jatkoimme analyysiä aineiston klusterointiin eli ryhmittelyyn, jolloin etsimme pelkistettyjen ilmaisujen samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Ryhmittelimme samaa asiaa tarkoittavat ilmaisut ja yhdistimme eri luokiksi, joista muodostui aineistomme alaluokat. Tämän jälkeen nimesimme kaikki alaluokat niiden sisällön mukaan. (Kyngäs & Vanhanen 1999, 6; Tuomi & Sarajärvi 2018, 124.) Tuomi ja Sarajärvi (2018, 124) toteavat, että ”luokitteluyksikkönä voi olla esimerkiksi tutkittavan ilmiön ominaisuus, piirre tai käsitys.” Jatkoimme analyysiä yhdistelemällä alaluokkia, joista taas muodostimme yläluokkia. Tässä vaiheessa aineistomme ryhmittely sisälsi jo aineiston abstrahointia eli käsitteellistämistä. Abstrahoinnissa edetään alkuperäisen haastatteludatan käyttämistä kielellisistä ilmauksista teoreettisiin käsitteisiin. Abstrahointia jatketaan yhdistämällä luokkia niin kauan, kuin se on sisällön kannalta mahdollista. (Kyngäs & Vanhanen 1999, 6–7; Tuomi & Sarajärvi 2018, 124–125.) Yläluokkia yhdistämällä muodostimme pääluokkia, jotka nimesimme aineistosta nousevan ilmiötä kuvaavan aiheen mukaan. Pääluokkia syntyi viisi, jotka olivat myönteinen tunneilmapiiri, kasvattajan rooli, sanallinen tukeminen, tunnesäätelykeinojen tarjoaminen ja toiminnan suunnittelu. Kuvaamme analyysin muodostamista taulukossa 1. Kaikki pääluokat muodostuivat kyseistä mallia mukaillen. Abstrahointiprosessin lopuksi pääluokista muodostui yhdistävä luokka: varhaiskasvattajien toteuttama tunnekasvatus, jonka avulla vastasimme tutkimustehtävään. Koko analyysin ajan tarkastelimme, että aineistossa säilyy niin sanottu polku alkuperäiseen haastatteludataan. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 125–126.)

TAULUKKO 1. Esimerkki sisällön analyysistä: Kasvattajan rooli -pääluokan muodostuminen

Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Aikuisen sensitiivisyys Aikuisen joustaminen omista suunnitelmistaan Lapsen kuunteleminen Tunteiden äärelle pysähtyminen	Tunnekasvattajan sensitiivinen työote	Kasvattajan rooli
Aikuisen omien tunnetaitojen ja toiminnan tiedostaminen Aikuinen mallintaa omalla toiminnallaan	Kasvattaja roolimallina	
Aikuinen on saatavilla Ajan antaminen tunnekuohutilanteille	Kasvattajan emotionaalinen läsnäolo	

6 TULOKSET

Tässä luvussa esittelemme tutkimuskysymyksemme *”Millä tavoin varhaiskasvattajat toteuttavat tunnekasvatusta Pikku-likan päiväkodissa”* kannalta keskeisimmät tulokset, jotka syntyivät haastatteluaineistosta tehdyn analyysin pohjalta. Pääluokkia muodostui viisi ja niitä avaamme seuraavissa alaluvuissa. Tutkimuksen luotettavuutta lisätäksemme ja tutkimustulosten havainnollistamiseksi tekstissä on myös suoria lainauksia haastatteluista.

6.1 Myönteinen tunneilmapiiri

Haastateltavat pitivät tunnekasvatuksessa tärkeänä tunneilmapiiriä, jossa kaikenlaisille tunteille oli tilaa. Tämä tarkoitti sitä, että jokaisella ryhmän jäsenellä oli lupa tuntea kaikenlaisia tunteita eikä lapsille sanottu, ettei jotain tunnetta saisi tuntea. Haastatteluissa tuotiin ilmi, ettei lapsen tunteita siloteltu, vaan kasvattajan tehtävänä oli kulkea lapsen rinnalla haastavan tunteen hetkellä. Tunteen helpottamiseksi kasvattaja lohdutti lasta, mutta ei sulkenut tunnetta pois. Pohjana tälle nähtiin olevan lapsen kokema luottamus, jotta lapsi uskaltautui näyttämään kaikki tunteensa. Tärkeänä nähtiin haastavien tunteiden sallimisen lisäksi myönteisen ilmapiirin vahvistaminen ja positiivisuus. Tällä tarkoitettiin esimerkiksi ilon tunteen huomaamista ja sen ääneen sanoittamista, sillä haastateltavien mukaan myös myönteiset tunteet saattoivat olla isoja ja niitä voitiin kehumalla vahvistaa.

”Sitten toisaalta, kun on iloisia tunteita, niin nekin voi olla hirveän isoja ja pakahduttavia. Niin niitähän voi sitten kehua, että voi kun meillä on mukavaa tai voi kun me olemme niin iloisia. Sitäkin vahvistaa.”

Haastateltavat pitivät tärkeänä kasvattajan positiivista suhtautumista tunnekasvatustilanteisiin. Tätä kuvattiin niin, että haastaviin tilanteisiin suhtauduttiin positiivisesti ja mietittiin yhdessä, miten niitä voitiin ratkaista. Positiivisen suhtautumisen avulla kasvattajat kykenivät näkemään konfliktitilanteet erittäin hyvinä oppimistilanteina tunnekasvatuksen kannalta, eikä niitä tällöin tarvinnut ”vain suorittaa alta pois”. Positiivinen suhtautuminen näkyi myös niin, että asiat ilmaistiin lapsille myönteiseen sävyyn.

6.2 Kasvattajan rooli

Kasvattajan roolilla ja tavoilla toimia nähtiin suuri merkitys lapsen tunnekasvatuksessa. Keskeisimpänä elementtinä nousi esiin kasvattajan sensitiivisyys. Sensitiivisyydellä tarkoitettiin tunnekasvattajan herkkyyttä havainnoida lapsen tunnetiloja ja sanattomia viestejä sekä kykyä kuunnella herkillä korvalla. Kasvattajat toivat esiin pyrkimyksensä tavoittaa lapsen kokemusmaailmaa, mikä auttoi asettumaan lapsen asemaan ja toimimaan näin myötätuntoisesti. Haastateltavat kertoivat, kuinka kasvattajan tuli huomata nekin tilanteet, joissa ei niin sanotusti ulkoisesti tapahtunut mitään. Tätä selitettiin sillä, etteivät kaikki lapset välttämättä näyttäneet tunteita itkulla, vaan esimerkiksi vetäytyivät tilanteesta ja kävivät omassa mielessään läpi suuria tunteita. Tällöin kasvattajilta vaadittiin taitoa nähdä erilaiset tunteiden ilmaisun tavat.

”Semmoinen rauhallisuus ja ymmärtäväisyys ja herkällä korvalla kuuntelu, että kaikkihan ei välttämättä tuo sitä, jos kiukuttaa, niin se ei ole itkua ja huutoa, vaan se voi jotakin muuta kautta näkyä se harmitus, että pitää pystyä lukemaan niitä lapsia, että mikä tunne siellä nyt on ja mikä kenelläkin on se tunteenilmaisu, ilmaisun muoto.”

Sensitiiviselle työotteelle pidettiin vaatimuksena, että kasvattajat olivat saatavilla niin fyysisesti kuin emotionaalisesti. Tällöin kasvattaja oli aidosti läsnä, pystyi kohtaamaan lapsen sensitiivisesti, kannattelemaan esimerkiksi leikin tunneilmapiiiriä ja huomaamaan, jos joku lapsista vetäytyi syrjään. Saatavilla oloon liitettiin lisäksi ajatus siitä, että kasvattajilla oli antaa aikaa tunnetilanteille. Tämä tarkoitti, että kasvattaja pystyi pysähtymään ja käsittelemään erilaisia tunnetilanteita yhdessä lasten kanssa. Haastatteluissa kuvattiin myös sitä, että osa lapsista tarvitsi enemmän aikaa rauhoittuakseen, jonka jälkeen vasta tunnetilanteen käsitteleminen oli mahdollista. Haastatteluissa kuitenkin todettiin, että päiväkodissa tulee ajoittain hetkiä, joissa lapsella on tunteenpurkaus, mihin kasvattaja ei pysty juuri silloin pysähtymään ajan kanssa tai kohtaamaan lasta niin hyvin kuin haluaisi. Tällöin tilanne jäi kasvattajan mieleen ja lapsen tunnereaktioon palattiin myöhemmin.

Haastatteluissa korostettiin kasvattajan omia tunnetaitoja ja niiden tärkeyttä tunnekasvattajan roolissa. Tunnekasvatus nähtiin haastavana, mikäli kasvattaja ei tiedostanut omia tunnetaitojaan. Tärkeäksi koettiin myös se, että kasvattaja näytti aidosti omat tunteensa ja toi niitä esille esimerkiksi sanomalla, että nyt minua kiukutti. Tällä kasvattaja näytti lapsille mallia, että kaikkien tunteiden tunteminen oli sallittua ja myös aikuinen tunsi kaikenlaisia tunteita. Olennaisena nähtiin kuitenkin se, että kasvattaja pystyi säätelemään tunteitaan, eikä purkanut ärtymystään lapseen. Kasvattajan pysyessä itse rauhallisena, pystyi hän tukemaan lasta sekä antamaan turvaa lapsen tunnereaktion

keskellä. Mallin näyttämällä tarkoitettiin lisäksi sitä, että kasvattajat kohtelivat toisiaan kunnioittavasti ja antoivat näin konkreettisen esimerkin lapsille siitä, kuinka toisia ihmisiä kohdellaan. Haastatteluista nousi esiin myös kasvattajan kyky toimia ennakoiden ja joustuen. Tällä tarkoitettiin sitä, että kasvattajan tuli havainnoida millainen tunne lapsella oli mahdollisesti tulossa ja miten tilanteessa oli paras toimia lapsen kannalta. Joustamisen ohella tärkeäksi koettiin, että kasvattaja pystyi tarpeen tullen olemaan jämäkkä ja asettamaan rajoja lapselle.

”Semmoisia ennakoivia keinoja ja ylipäänsä, aikuisillahan on kyky joustaa. Ei muutenkaan vedetä lapsia liian tiukalle, vaan yritetään lukea niitä merkkejä, että minkälainen tunne tässä näyttäisi olevan tulossa. Onko vaikkapa parempi hellittää.”

6.3 Sanallinen tukeminen

Isona osana tunnekasvatuksessa nähtiin sanallisen tukemisen muodot. Haastateltavat kertoivat, että lasten tunnereaktioiden kohdalle pysähdyttiin ja niitä käsiteltiin keskustelemalla. Kasvattajat kuvasivat monien tunnekasvatustilanteiden tapahtuvan lasten välisissä suhteissa. Tärkeänä pidettiin puuttumista herkästi pieniinkin tilanteisiin, mikä vaati kasvattajalta jo aiemmin esiin tuotua sensitiivistä työtettä. Sen avulla pystyttiin huomaamaan nekin tilanteet, mistä lapset eivät tulleet sanomaan, mutta kasvattajalle oli tullut olo, että tilanne ei mennyt kaikkien lasten osalta oikein. Tällöin tilanne otettiin keskusteluun ketään syyttelemättä ja lasten kanssa käytiin läpi, mitä tilanteessa oli tapahtunut, miltä kaikista oli tuntunut ja samalla harjoiteltiin tavoittamaan toisen lapsen näkökulma tilanteessa.

Haastateltavat kertoivat toteuttaneensa tunnekasvatusta siten, että he tukivat lasta tunteiden tunnistamisessa ja nimeämisessä. Tämä tapahtui havainnoimalla lapsia ja sanoittamalla lasten mahdollisia tunnetiloja. Kasvattaja auttoi tunteiden tunnistamisessa arvailemalla ja ehdottamalla lapselle hänen mahdollisia tunteitaan, esimerkiksi sanomalla että ”oletkohan sinä kiukkuinen, sinä taidat olla nyt todella kiukkuinen”. Tunteiden sanoittaminen nähtiin hyvin olennaisena osana varhaiskasvatuksen arkea.

”Päivittäin sitä, että sanotetaan niitä tunteita ja käydään niitä läpi. Niin iloja kuin suruja, mitä tunnetta siellä milloinkin on.”

Haastatteluissa korostui kuvien hyödyntäminen apuvälineenä sanallisessa tukemisessa, etenkin tunteiden tunnistamisessa ja nimeämisessä. Ryhmissä oli käytössä erillisiä tunnekuvia ja tunnekuvatauluja. Ympyrän muodossa olevia tunnetauluja kutsuttiin tunnepyöriksi. Kuvissa esiintyi erilaisia hahmoja sekä säätiloja, jotka esittivät tunnetiloja; esimerkiksi aurinko kuvasti iloa, sadepilvet surua ja ukkospilvet kiukkua. Lasten kanssa harjoiteltiin lukemaan kuvista hahmojen ilmeitä ja elekieltä, sekä näin tunnistamaan ja nimeämään tunteita. Käytössä oli myös tunnemittari, joka toimi samalla tarkoituksella kuin tunnekuvat – mutta sen avulla lapsen kanssa harjoiteltiin tunnistamaan tunteen voimakkuutta. Kuvallisia menetelmiä hyödynnettiin etenkin silloin, kun lapsella oli itsellään voimakas “tunnereaktio päällä”, eikä lapsi osannut vielä sanoittaa sitä. Tällöin kasvattaja ohjeisti lasta näyttämään kuvasta, miltä hänestä tuntui. Kuvien avulla esimerkiksi vaikealle olotilalle, kuten kiukulle löytyi nimi.

”Ja sitten meillä on semmoinen tunnepyörä käytössä. Vähän semmoinen onnenpyörän näköinen, mistä hänkin pysty valitsemaan, että mikä tunne hänellä nyt oli tässä ja mikä tunne on nyt ja mikä tunne oli vaikka aluksi.”

Kuvia hyödynnettiin lisäksi paljon konfliktitilanteiden selvittämisessä, esimerkiksi “ei saa lyödä” -ohjekuvan avulla mietittiin, miltä tuntui, jos joku löi ja miksi niin ei saanut tehdä. Lapsi pystyi myös näyttämään kuvista mikä tunne sai hänet toimimaan tietyllä tavalla. Haastatteluissa tuli esiin pika-piirtämisen -menetelmä, jolla tapahtunut tilanne pystyttiin kuvittamaan näkyväksi ja samalla keskustelemaan läpi. Menetelmästä koettiin olleen selvästi hyötyä osalle lapsista.

6.4 Tunnesäätelykeinojen tarjoaminen

Tunteiden säätelyyn tarjottiin lapsille monenlaisia keinoja ja etsittiin jokaiselle omaa toimivaa tapaa, mikä auttoi tunnesäätelyssä. Haastateltavien kuvaukset lasten tunnesäätelyn tukemiseen liittyivät usein vahvoin tunteenpurkauksiin, kuten kiukkuun, jonka säätelyminen oli vielä monille lapsille haastavaa. Lapsille haluttiin opettaa ennakointia, jotta esimerkiksi lievien ärtymyksen tunteiden kohdalla lapsi osaisi pysähtyä ja säädellä tunnetta, “ennen kuin kiukku menee överiksi”.

Haastateltavat kertoivat, että osaa lapsista auttoi tunteiden säätelyssä kasvattajan fyysinen lähellä olo, kuten kosketus tai kasvattajan sylissä rauhoittuminen. Toisia lapsia rauhoitti kasvattajan rauhallinen puhe, mutta kaikilla tämä ei toiminut, vaan saattoi jopa provosoida lisää. Haastateltavat kuvasivat osan lapsista hyötynneen “ajan antamisesta”, jolloin lapsi oli rauhoittunut hetken itsek-

seen, ennen kuin tunnetta ja sitä ennakoivia tapahtumia käytiin yhdessä läpi. Lapsi oli tällöin kuitenkin koko ajan "aikuisen silmissä", eikä jäänyt yksin haastavan tunteen kanssa. Haastatteluissa nousi esiin, että kasvattajan autettua lasta tunnistamaan ja nimeämään tunteita kuvien avulla, osa lapsista hyötyi jo pelkän tunnekuvan katselusta ja sen pitämisestä kädessä. Tällöin lapsi "tyynnytteli itseään jonkun välineen kautta". Tällaisina rauhoittavina välineinä nähtiin lisäksi unilelu ja kotoa tuodun kuvan katselu. Lisäksi aistityöskentelyn hyödyntäminen nähtiin hyvänä keinona tunnesäätelyssä, kuten "lötköpallon" tai "nystyräsiilin" puristelu, saippuakuplien puhaltaminen sekä lima- tai hilepullojen kääntely. Haastateltavat pitivät rauhallista hengittelyä hyvänä säätelykeinona useille lapsille. Lasten kanssa oli tehty hengitys- ja rentoutusharjoituksia, jotta lapset osaisivat tulevaisuudessa hyödyntää niitä haastavien tunteiden hetkellä. Päiväkodin varhaiskasvatuksen erityisopettaja oli myös askarrellut apukeinon hengityksen tasaamiseen, jota kuvattiin seuraavanlaisesti:

"Taulu -- semmoinen veon (varhaiskasvatuksen erityisopettajan) tekemä, missä oli semmoinen, laske kymmeneen ja hengitä rauhallisesti. Siinä oli irtonaisia kuvia, mitä aina laitettiin, yksi kuva aina jokaisen hengityksen mukana jotenkin -- jotkut lapset tykkäsivät siitäkin. Semmoinen konkreettinen hengitysapu."

Tämän lisäksi ryhmissä oli kehitetty kuvatauluja, joissa oli kuvia erilaisista rauhoittumisen tavoista. Lapsia ohjattiin katsomaan sekä valitsemaan taulusta mielekäs tapa tunteen säätelyyn. Kuvatauluissa ohjeistettiin muun muassa laskemaan kymmeneen, menemään rauhalliseen paikkaan, tulemaan kasvattajan syliin, puhaltamaan höyhentä tai tekemään palapeliä. Tunteiden säätelyyn tarjottiin myös liikunnallisia keinoja, kuten hyppimistä tai kiipeilyä puolapuissa. Osalle lapsista toimi keinona huomion siirtäminen muuhun toimintaan, kunnes tilanne oli rauhoittunut ja tämän jälkeen asiaa käsiteltiin yhdessä. Ryhmässä, jossa yhdellä lapsella oli erittäin vahvoja kiukun tunteen ilmaisuja, oli käytetty keinona kyseisen lapsen tai muiden lasten siirtämistä eri tilaan. Näin pystyttiin takaamaan kaikkien lasten turvallisuus. Haastatteluissa mainittiin myös kasvattajan joustavuus rauhoittumiskeinojen löytämisessä, jota seuraava lainaus kuvastaa.

"Olla joustava senkin suhteen, että antaa niitä mahdollisuuksia lapsille löytää se oma tapansa rauhoittua, ettei vaan olla, että meillä tehdään tällä tietyllä tavalla, että tähän mitään aleta unikavereita tai muita. Oltaisiin myötätuntoisia ja empaattisia lapsia kohtaan."

6.5 Toiminnan suunnittelu

Tunnekasvatuksen kerrottiin olleen hyvin kokonaisvaltainen osa arkea. Tämä korostui etenkin alle 3-vuotiaiden ryhmässä, missä arjen hetket nähtiin erittäin otollisina tunnekasvatuksen toteutukselle. Kokonaisvaltaisuutta kuvasti se, että tunnekasvatuksen ajateltiin sisältyneen varhaiskasvatussuunnitelman kaikkiin sisältöalueisiin ja näin kaikkeen varhaiskasvatuksen toimintaan. Pienryhmätoiminta mahdollisti laadukkaan tunnekasvatuksen toteutumisen, koska silloin kasvattajat pysyivät huomioimaan lasten tarpeet tunnetaidoissa yksilöllisesti ja vastaamaan niihin. Positiivinen kasvatus ja hyvän käytöksen huomaaminen nousi myös esille yhtenä tunnekasvatuksen tavoista. Myönteistä toimintaa vahvistettiin kehumalla lasta. Haastatteluista nousi esiin lisäksi perheiden kanssa tehtävä yhteistyö, jota toteutettiin päivittäisissä arjen kohtaamisissa. Yhteistyö nähtiin tärkeänä tunnekasvatuksen jatkuvuuden takaamiseksi, eli päiväkodissa jatkettiin siitä mihin kotona oli jääty ja toisinpäin.

“No aina sitten kun niitä tunteita tulee jollakin tavalla esille, niin silloinhan on kaikista luontevinta ja silloinhan niitä tietenkin eniten käsitellään, mutta välillä on tuokioita missä on käsitelty niitä useamman lapsen kanssa yhtä aikaa tai sitten riitatilanteissa tai semmoissa sitten tietenkin niitten osapuolten kanssa. Mutta eniten ehkä siellä arjen kaikissa tilanteissa.”

Vaikka arjen tilanteet nähtiin tunnekasvatukselle tärkeimpinä, niin isompien lasten ryhmissä tunnekasvatusta toteutettiin myös ohjatuilla ja ainakin osittain ennalta suunnitelluilla tuokioilla, joissa käsiteltiin erilaisia tunteita sekä niihin liittyviä tilanteita. Menetelminä tuokioilla käytettiin draamaa, kirjallisuutta ja musiikkia. Etenkin kirjallisuuden ja draamaharjoitusten tarkoituksena oli suureksi osaksi se, että ne toimivat hyvänä pohjana tunnekeskustelulle. Draaman muotoja oli näyttelemineen, käsinukke -esitykset ja videot. Näyttelemisessä käytettiin yleensä apuna erilaisia tunnekuvia. Korteista oli esimerkiksi nimetty tunteita ja harjoiteltu kasvoilla saman ilmeen tekemistä kuin kuvakortissa. Ryhmissä oli myös näytetty kuvista esimerkkitalanteita, jotka saattoivat helposti aiheuttaa vahvoja tunteita. Näyttelemisen jälkeen ryhmissä oli yhdessä mietitty, miltä tilanne mahtoi osapuolista tuntua ja missä tunne tuntui. Tunnekeskustelun pohjana oli käytetty myös Pikkuli –sarjan videoita Yle Arenasta.

“Ja draamaharjoitusten kautta me ollaan tehty myös tunnetaitoja, että me ollaan harjoiteltu kuvakorteista tai niistä tunnekorteista, katsottu tunne ja tehty se sama ilme ja sitten tehtiin myös semmoinen, jossa harjoiteltiin vähän myös kaveritaitoja samalla, että toinen sanoi joko kivasti tai ei niin kivasti, että tuletko minun kanssa leikkiin tai muita tällöisiä näin ja sitten kokeiltiin, että miltä se tuntuu ja missä se tunne tuntuu.”

Haastateltavat kertoivat hyödyntäneensä tunnekasvatuksessa paljon erilaisia kirjoja, joissa tarinat liittyivät erilaisiin tunteisiin. Kirjasarjoina mainittiin muun muassa Molli, Piki sekä Fanni. Lukemisen yhteydessä oli pohdittu lasten kanssa tarinoiden tapahtumia, hahmojen kokemuksia ja tapahtumien herättämiä tunteita. Ryhmissä oli laulettu lisäksi erilaisia tunnelauluja, kuten “pienen pienet kaverukset” sekä erilaisia lauluja Kielinuppu –sivustolta. Vanhojen laulujen sanoja oli muokattu tunnekasvatukseen sopiviksi, kuten “jos sul lysti on”. Laulut oli useimmiten kuvitettu tunnekuvilla.

“Laulujen sanotuksia on kuvilla, että jos sun lysti on ja jos oot iloinen niin kädet yhteen lyö, että tällä tavoin muokattu niitä vanhoja lauluja. Ja siinä on erilaiset kuvat, on vihainen ja on surullinen.”

7 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

Tehdyn tutkimuksen luotettavuutta tulee aina arvioida, sillä tulosten luotettavuus ja pätevyys vaihtelevat. Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuuden arvioinnin ydinasioita ovat paikkojen, henkilöiden ja tapahtumien kuvaukset. Luotettavuutta voidaan lisätä tarkalla selvityksellä siitä, miten tutkimus on toteutettu, mitä tutkimuksessa on tehty ja miten tuloksiin on päädytty. (Hirsjärvi ym. 2009, 231–232.) Pyrimme kuvaamaan tutkimusprosessin vaiheet, valinnat ja johtopäätökset mahdollisimman tarkasti lisätäksemme luotettavuutta. Aineiston luotettavuuteen vaikuttaa se, kuinka laadukkaasti haastattelu on toteutettu ja miten haastatteluun on valmistauduttu (Hirsjärvi & Hurme 2000, 184). Valmistauduimme haastatteluun perehtymällä hyvin tutkimusaiheeseen ja laatimalla selkeän haastattelurungon. Ennen haastatteluja varasimme myös tarvittavan välineistön ja testasimme tekniikan toimivuuden. Haastattelut tallennettiin yksityisille laitteille, niin ettei ulkopuolisilla ollut niihin pääsyä. Litteroituamme aineiston tekstimuotoon, poistimme nauhoitetut äänitiedostot. Kuvasimme aineistonkeruun vaiheet mahdollisimman tarkasti, kertoen haastatteluiden olosuhteista, paikasta ja käytetystä ajasta. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 184–186.) Kuvasimme analyysin etenemisen vaiheittain aineiston pelkistämisestä abstrahointiin ja rikastutimme tutkimusselosteita suorilla lainauksilla haastattelusta. Tällä tavoin perustelimme esittämämme tulkinnat ja lisäsimme tulosten tulkinnan luotettavuutta. (Hirsjärvi ym. 2009, 232–233.)

Tutkimuksessa tulee ottaa huomioon tutkimusentekoa koskevat eettiset kysymykset sen jokaisessa vaiheessa. Tiedon hankintaan ja julkaisemiseen liittyvät tutkimuseettiset periaatteet, niiden tunteminen ja noudattaminen ovat tutkijan vastuulla. Tutkimuksen kohdistuessa ihmisiin tulee kiinnittää erityistä huomiota eettisiin periaatteisiin. Tutkimuksemme kannalta näistä keskeisimpiä ovat ihmisarvon kunnioittaminen, luottamuksellisuus, yksityisyys, perehtyneisyys, suostumus ja seuraukset. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 19–20; Hirsjärvi ym. 2009, 23–24.) Tutkimukseen osallistuville selvitimme tarkasti mitä tutkimus koskee ja mihin sitä käytetään, jotta heille oli selvää mihin he osallistuvat. Haastattelumme perustui vapaaehtoisuuteen, eikä opinnäytetyössämme mainita haastateltavien nimiä yksityisyyden suojaamiseksi.

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus, eettisesti kestävä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmät, avoimuus, muiden tutkijoiden kunnioittaminen, yksityiskohtainen ja tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten mukainen tutkimuksen suunnittelu, toteutus ja raportointi, koko tutkimusryhmän oikeuksien,

vastuiden ja velvollisuuksien huomiointi sekä hyvä hallintokäytäntö (Hirsjärvi ym. 2009, 23–24; Kananen 2017, 190–191.) Olemme kirjoittaneet opinnäytetyömme luotettaviin ja ajankohtaisiin lähteisiin pohjautuen sekä merkinneet ne asianmukaisesti niin tekstiiviteisiin kuin lähdeluetteloon lainatessamme toisen kirjoittajan tekstejä.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Keskeisimpänä johtopäätöksenämme on, että tunnekasvatusta toteutetaan Pikku-liikan päiväkodissa jokaisessa ikäryhmässä osana arjen pedagogiikkaa. Kaikki kasvattajat pitivät arjen tilanteita otollisimpina hetkinä tunnekasvatukselle, mikä korostui etenkin alle 3-vuotiaiden ryhmässä. Isompien lasten ryhmissä tunnekasvatusta toteutettiin lisäksi suunnitellusti tuokioiden muodossa hyödyntäen erilaisia lähestymistapoja, kuten draamaa, musiikkia ja kirjallisuutta. Kuten myös teoriaosuudessa käsitelimme, Oulun yliopiston julkaisussa Koivuniemi ym. (2021, 266) korostavat, kuinka varhaiskasvatusarjen tilanteet ovat oiva tapa oppia muun muassa tunteiden säätelytaitoja, koska lapsen ajattelu on kontekstisidonnaista, eikä tiedon siirtäminen tuokiopohjaisista hetkistä omaan toimintaan ole lapselle välttämättä helppoa. Viemällä tunteiden säätelyn harjoittamisen erilaisiin päivittäisiin tilanteisiin, voidaan lapsia auttaa omaksumaan ja soveltamaan taitojen käyttöä.

Tulostemme mukaan hyviä hetkiä tunnekasvatukselle esiintyi arjessa paljon, usein etenkin lasten välisissä suhteissa. Koivuniemen ym. (2020, 15–16, 39) julkaisussa painotetaan, että arjen sosio-emotionaaliset haasteet, kuten riitatilanteet voivat olla sopivan tuen avulla lapselle hyvin merkittäviä oppimistilanteita. Haastavasta tilanteesta keskustelu ja siihen liittyvien syy- ja seuraussuhteiden pohtiminen eri näkökulmista auttaa lapsen ymmärryksen muodostumista tilanteesta sekä niin omien kuin muiden tunnereaktioiden syistä. Tällä tavoin lapset hiljalleen oppivat tulkitsemaan tilanteita ja niihin liittyviä tunteita eri näkökulmista ja valitsemaan kyseiseen tilanteeseen sopivia ratkaisukeinoja. Samassa julkaisussa todetaan, että usein kasvattajat kuitenkin pitävät esimerkiksi riitatilanteita asioina, joita pitää välttää, ratkaista ja kitkeä pois. Haastateltavamme näkivät konfliktitilanteet otollisina hetkinä oppimiselle ja niihin haluttiin pysähtyä ajan kanssa. Tilanteissa keskusteltiin tapahtumista, niiden aiheuttamista tunteista sekä harjoiteltiin asettumista toisen asemaan. Tärkeänä nähtiin puuttua sellaisiin tilanteisiin, missä ei ulkoisesti tapahtunut mitään, mutta sisäisesti lapsi saattoi käydä läpi hyvinkin vahvoja tunteita.

Kasvattajat pitivät haastattelujemme perusteella tunnekasvatusta erittäin tärkeänä ja keskeisenä osana omaa työtään. He tiedostivat oman toimintansa merkityksen monin tavoin ja toivat esiin paljon samoja teemoja, joita käsitelimme teoriaosuudessa. Kasvattajan sensitiivinen työote nousi haastatteluissa keskeiseksi asiaksi tunnekasvatuksen toteuttamisessa. Sensitiivisyydellä tarkoitettiin, että kasvattaja kuuntelee herkällä korvalla ja havainnoi lapsen pieniäkin tunneviestejä. Tätä

pidettiin tärkeänä etenkin siksi, että kasvattaja pystyi tavoittamaan mahdollisimman hyvin lasten erilaiset tunnetilat - myös lasten, jotka eivät ilmaisseet tunteitaan kovin näkyvästi. Vaatimuksena sensitiiviselle työtteelle nähtiin kasvattajan fyysinen ja emotionaalinen läsnäolo, jotta lapsen sensitiivinen kohtaaminen onnistui. Kasvattajan sensitiivinen läsnäolo ja lasten toiminnan aktiivinen havainnoiminen mahdollistaa sen, että kasvattaja tulkitsee tilanteet oikein, mutta samalla pystyy myös tunnistamaan kuinka paljon ja millaista tunnetukea lapsi tarvitsee (Koivuniemi ym. 2020, 42).

Kasvattajat pitivät merkittävänä, että aikuinen kiinnittää huomiota omaan tunnetaitoihinsa ja on rehellinen tunteistaan, mutta pystyy myös säätelemään niitä. Haastateltavat ajattelivat, että vasta tämän jälkeen kasvattaja pystyy toimimaan roolimallina lapsille, miten tunteista puhutaan ja miten niiden kanssa toimitaan. Myös Koivuniemi ym. (2020, 30–31) viittaavat julkaisussaan, että työntekijän emotionaalinen kyky sekä tapa, miten käsittelee omaa tunne-elämäänsä vaikuttaa siihen, miten työntekijä pystyy keskustelemaan omista ja lasten tunteista, vastaamaan lasten tunneilmaisuihin sekä tukemaan lasten tunnesäätelytaitoja. Kiviluote (2019, 26) toteaa teoksessaan, että kasvattajan on tärkeää olla tietoinen omista tunnetaidoistaan, koska niillä on todettu olevan vaikutusta vuorovaikutukseen sekä ryhmän tunneilmapiiriin. Tunneilmapiiri ja sen merkitys tunnekasvatuksessa nousi esiin myös haastatteluissa. Kasvattajat pitivät tärkeänä, että ryhmässä on myönteinen tunneilmapiiri, mikä tarkoitti muun muassa sitä, että kaikenlaisia tunteita on lupa tuntea, niille on tilaa, eikä mikään tunne ole väärä. Tämä ajatus haluttiin opettaa myös lapsille. Pöyhönen ja Livingston (2020, 15) tuovat esiin, että aikuisen tehtävänä on hyväksyä lapsen tunteet ja viestiä, että kaikkien tunteiden kokeminen on sallittua. Tärkeintä on huomioida, miten tunteita osoitetaan ja mitä niiden vallassa tehdään (Marjamäki ym. 2015, 55).

Kasvattajat toteuttivat tunnekasvatusta tukemalla lasta tunnistamaan omia tunteitaan, nimeämään erilaisia tunteita sekä säätelemään niitä. Etenkin tunteiden säätelyn tukemiseen oli panostettu ryhmissä, ja aiheesta saimmekin tutkimukseemme paljon aineistoa. Ryhmissä tarjottiin lapsille monenlaisia tapoja tunnesäätelyyn ja yhdessä pyrittiin löytämään jokaiselle lapselle oma toimiva tapa esimerkiksi rauhoittua. Kurjen (2017) tutkimuksen tulokset korostavat lapsen tunteiden säätelyprosessissa opettajan tuen merkitystä varhaiskasvatuksen arjessa. Jotta lapsi oppisi säätelemään tunnetilojaan ja toimimaan sosiaalisesti suotuisalla tavalla, tulee lapselle tarjota sekä opettaa erilaisia keinoja tunnesäätelyyn. Pieni lapsi kaipaa vielä paljon aikuisen tukea, mutta kokemusten ja tietoisien harjoittelun kautta kasvava lapsi oppii niitä hyödyntämään. (Kiviluote 2019, 24; Pöyhönen & Livingston 2020, 66.) Tunnekasvatusta käsittelevät artikkelit usein keskittyvät paljon juuri tunnesä-

telyyn, mikä onkin hyvin olennainen osa tunnetaitoja, sillä ihmisen tulee oppia käyttäytymään tarkoituksenmukaisesti tunnetilojen vaihdellessa ja välttämään sellaisia reaktioita, jotka aiheuttavat haittaa itselle ja muille (Sainio 2020, 77). Kiiski ja Pursiainen (2016, 52) tuovat esiin teoksessaan, että voidakseen omaksua tunteiden säätelyn, on lapsen kuitenkin ensin opittava kokemaan, tunnistamaan, nimeämään ja näyttämään tunteita. Tämän jälkeen lapsi kykenee käsittelemään sitä, mistä jokin tunne johtuu ja näin alkaa säätelämään tunteita. Myös Määttä ym. (2017, 7) toteavat, että mikäli lapsella on vaikeuksia tunteiden nimeämisessä, on hänellä usein vaikea valita sopivia tunnesäätelykeinoja. Tämän vuoksi tärkeää on muistaa kaikki tunnetaitoja koskevat osa-alueet tunnekasvatusta toteuttaessa, mikä olikin huomioitu haastateltaviemme tavoissa toteuttaa tunnekasvatusta.

Haastateltavat kuvasivat erilaisia materiaaleja, kuten tunnetaitokortteja ja kirjasarjoja, joita hyödynnettiin tunnekasvatuksessa. Haastateltavat toivat kuitenkin esiin, että valmiita materiaaleja tunnekasvatuksen tueksi toivottiin lisää ja niiltä kaivattiin helppokäyttöisyyttä ja selkeyttä. Materiaaleja ja niiden käyttöön liittyviä ideoita kerrottiin jonkin verran olevan, mutta ne eivät aina soveltuneet oman ryhmän tarpeisiin. Tällöin niitä olisi täytynyt ideoida, soveltaa ja jatkokehittää, mihin opettajille tarkoitettu suunnittelu-aika ei aina riittänyt muiden hoidettavien asioiden ohella. Tutkimuksessamme kävi myös ilmi, että tunnekasvatuksessa käytettiin apuna erilaisia koulutuksista opittuja menetelmiä, joilla ei ollut taustalla tutkimusnäyttöä. Yksi haastatteluun osallistuneista varhaiskasvatuksen opettajista oli kuitenkin käynyt Oulun yliopistossa kehitetyn tutkimustietoon pohjautuvan TunTuVa-verkkokoulutuskokonaisuuden ja hyödynsi tätä työssään. Määttä ym. (2017, 9, 47) raportissa esitettiin, että päiväkodeissa käytetään paljon erilaisia menetelmiä tukemaan lasten sosioemotionaalaisia taitoja, mutta vain osalla menetelmistä oli takana tutkimusnäyttöä. Samassa raportissa todetaan, että varhaiskasvatuksessa on tarve erilaisille menetelmille, sillä niillä on myönteisiä vaikutuksia lasten sosioemotionaaliseen kehitykseen. Varhaiskasvatuksen työntekijät hyötyisivät siis erilaisten tutkittujen menetelmien käytöstä, sillä niiden avulla voitaisiin toteuttaa yhä tehokkaammin tunnekasvatusta.

9 POHDINTA

Tutkimuksen tarkoituksena oli saada selville, millä tavoin varhaiskasvattajat toteuttavat tunnekasvatusta Pikku-likan päiväkodissa sekä samalla tuoda tunnekasvatuksen tärkeyttä entistä enemmän varhaiskasvattajien tietoisuuteen. Tavoitteena oli tuottaa uutta tietoa yhteistyökumppanillemme Pikku-likan päiväkodille siitä, millä tavoin tunnekasvatusta toteutetaan heidän yksikössään. Tuotimme heille uutta ja mielestämme hyödyllistä tietoa aiheesta, mitä Pikku-likan päiväkodin johto voi hyödyntää suuntaamalla erilaiset materiaalit ja koulutukset henkilökunnan tarpeiden mukaisesti sekä tukea yhä edelleen tunnekasvatuksen toteutumista ja kehittymistä. Henkilökohtaiset tavoitteemme opinnäytetyöprosessissa rakentuivat sosionomikoulutuksen kompetenssien pohjalta. Kompetenssit liittyivät vahvimmin asiakastyöosaamiseen, kriittiseen ja osallistavaan yhteiskuntaosaamiseen sekä eettiseen osaamiseen. Tunnekasvatusosaaminen edistää lasten hyvinvoinnin, sosiaalisen osallisuuden, ihmisarvon, tasa-arvoisuuden ja oikeudenmukaisuuden toteutumista ja on siten yhteydessä kompetensseihin. (Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto 2017, 10.) Tietoperustaan perehtymällä ja varhaiskasvatuksen ammattilaisia haastatteleamalla, kehitimme omaa ammatillista kasvuamme sosionomeiksi sekä lisäsimme valmiuksiamme toimia tulevaisuuden työelämässä tunnekasvattajan roolissa. Tämän lisäksi työelämälähtöisellä opinnäytetyöllä loimme suhteita ja verkostoja työelämään.

Asiakastyön osaamiseen saimme erittäin tärkeää tietoa siitä, kuinka tunnekasvatuksessa tulee huomioida lasten erilaiset taustat ja lähtökodot. Lapsilla on erilaiset tuen tarpeet, joten ammattilaisena tärkeää on kyetä jatkuvaan reflektointiin siitä, toiminko tarkoituksenmukaisesti lapsen ja lapsiryhmän kanssa. Ammattilaisen on tärkeää tiedostaa, että lapsilla on erilaisia kokemuksia tunnetilanteisiin liittyen ja siten lapsi, joka ei ole saanut aikuiselta myönteisiä kokemuksia esimerkiksi tunnesäätelystä, on eri lähtöviivalla paljon turvaa kokeneen lapsen kanssa (Jääskinen 2017, 171). Keskeisintä on, että kasvattajalla on osaamista ja kykyä toimia lapsen hyvinvoinnin edistämiseksi. Kriittiseen ja osallistavaan yhteiskuntaosaamiseen liittyy läheisesti lasten kuulluksi tuleminen ja osallisuus. Haastateltavat painottivat monessa kohdassa kykyään suhtautua tilanteisiin sensitiivisesti niin, että lasten sanattomatkin viestit tulevat näkyviksi. Näin saimme arvokasta tietoa siitä, kuinka kasvattajan tulee toimia lasten kanssa tukeakseen osallisuuden kokemusta. Tähän liittyen kävimme pohdintaa lapsen syrjäytymisen ehkäisystä ja hyvinvointierojen tasaamisesta tunnekasvatuksella. Keskeisenä ajatuksena, että jokaisella lapsella olisi samanlaiset mahdollisuudet toimia

yhteiskunnassa. Eettinen osaaminen erottui näistä kompetensseista ehkä vahvimmin tutkimukses-
samme. Tärkeänä huomiona haastatteluista kävi ilmi kasvattajan omien tunnetaitojen tiedostami-
nen, mikä herättikin meissä pohdintaa omasta roolista tunnetaitojen tukijana. Toimiminen välittä-
västi ja lämpimästi lasta kohtaan, vaatii kasvattajalta aitoa ymmärrystä lapsuuden arvosta. Lapsen
edun ensisijaisuus korostui haastateltavien puheesta ja näin se lisäsi meidänkin ymmärrystämme.
Kiireinen arki ei saa olla koskaan este lapsen tarpeiden äärelle pysähtymiselle. Aikaa on annettava
pieniinkin hetkiin, lapsen maailmalle ja asioiden huomaamiseen lapsen silmin. Yhdestä haastatte-
lusta esiin nousut elämysten ja kokemusten luominen lapsille lisäsi myös ymmärrystämme myön-
teisten tunnekokemusten tärkeydestä. Merkityksellistä on tehdä näkyväksi kokemiamme myönteis-
siä tunteita huomioimalla ja sanoittamalla niitä. Myönteisten tunteiden jakaminen lasten kanssa
vahvistaa lasta ja edistää lapsen kasvua. (Marjamäki ym. 2015, 56.)

Mielestämme opinnäytetyömme aihe on erittäin ajankohtainen ja tärkeä, vaikka alkuun pohdimme-
kin, onko aiheesta kirjoitettu liikaa, eikä se täten tuottaisi uutta tietoa Oulun ammattikorkeakoulun
opinnäytetyön arviointikriteerien mukaisesti. Tunnetaidot ja tunnekasvatus ovat olleet paljon esillä
viime vuosina varhaiskasvatuksessa sekä perusopetuksessa ja aiheeseen on kiinnitetty enemmän
huomiota. Tunnetaitojen edistämisestä on veloitteita myös varhaiskasvatus- sekä esiopetussuun-
nitelmien perusteissa. Yhteiskunnassamme on kuitenkin käyty paljon keskustelua muun muassa
lasten mielenterveyshaasteista sekä väkivaltarikollisuudesta. Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen
mukaan lasten mielenterveyden häiriöt ovat yleisiä, mikäli huomioidaan myös lievät häiriöt (Ter-
veyden ja hyvinvoinnin laitos 2020). Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä HUS
uutisoi tänä vuonna, että lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen kysyntä on lisääntynyt, ja tar-
vetta on etenkin matalan kynnyksen palveluille (HUS 2022). Tämän lisäksi Keskusrikospoliisi jul-
kaisi raportin, minkä keskeisenä tuloksena oli, että vuodesta 2015 alkaen väkivaltarikollisuuden
taso on kasvanut huomattavasti alaikäisten ja erityisesti alle 15-vuotiaiden ikäryhmissä (2022, 18).
Kyseisiin ilmiöihin vaikuttavat hyvin monenlaiset eri tekijät, mutta meissä lasten parissa työskente-
levissä tämä herättää pohdintaa siitä, onko esimerkiksi tunnetaitojen edistämiseen kiinnitetty huo-
miota riittävästi. Hyvät tunnetaidot ovat nimittäin voimavara yksilön mielenterveyden kehittymiselle
sekä sille, miten ihminen selviytyy haasteista elämässä (Anttila, Huurre, Malin & Santalahti 2016,
11). Lapsen kyky tunnistaa tunteita vähentää riskiä väkivaltaiseen käyttäytymiseen ja esimerkiksi
itsehillintä on ongelmattomampaa (Kiviluote 2019, 22–23). Tämän vuoksi ajattelempa, että tunne-
taitojen merkitystä on tarpeen yhä edelleen korostaa, jotta ainakin tunnekasvatuksen osalta voi-
daan vaikuttaa kasvavien lasten mielen hyvinvointiin ja ennaltaehkäistä riskikäyttäytymistä.

Opinnäytetyön prosessin aloitimme alkuvuodesta 2022. Aiheen valitseminen oli meille helppoa, koska olimme keskustelleet jo aikaisemmin tunnekasvatukseen liittyvien teemojen kiinnostavan meitä molempia. Kumpikin oli jo pitkään halunnut syventyä kyseiseen aiheeseen paremmin ja tästä syystä opinnäytetyö oli oiva tapa lisätä omaa tietouttamme tunnekasvatuksesta. Yhteistyö välillä lämmä oli alusta alkaen toimivaa, koska keskustelimme ennen prosessiin ryhtymistä tavoitteista, aikatauluista ja toiveista tulevalle työskentelylle. Koko opinnäytetyöprosessin ajan työskentelimme lähes aina samassa tilassa samaan aikaan. Tämä mahdollisti yhteisen keskustelun ja reflektoinnin, mikä taas lisäsi oppimistamme. Aiheen valinnan jälkeen otimme yhteyttä Pikku-likan päiväkotiin mahdollisen yhteistyön tiimoilta. He ilmaisivat kiinnostuksensa ja sovimme yhteistyöstä.

Prosessi jatkui teoriaosuuden lähteiden etsimisellä, mikä osoittautui suhteellisen helpoksi, sillä lähdekirjallisuutta löytyi aiheeseemme liittyen monipuolisesti. Teoriaan perehtyminen lisäsi hyvin paljon ammatillista osaamistamme aiheesta ja koimme saavamme työkaluja samalla tulevaan työhömmä, koska otimme muistiin erilaisia menetelmiä ja materiaaleja tunnekasvatuksen toteuttamista varten. Tutkimuksemme haastatteluihin toivoimme neljää varhaiskasvatuksen työntekijää, mutta vapaaehtoisia ilmoittautui kuitenkin vain kolme. Keskustelimme asiasta ohjaavien opettajiemme kanssa ja he eivät nähneet tätä ongelmana. Mielestämme saimme tutkimuskysymyksemme kannalta riittävän aineiston, vaikka haastateltavien määrä oli toivottua pienempi. Haastateltavat työskentelivät kaikki eri ikäisten ryhmissä ja alkuun pohdimme, onnistuuko tällöin saada aineistosta selkeää kokonaisuutta. Mielestämme kuitenkin juuri tämä teki tutkimuksestamme kattavamman, sillä tunnekasvatus korostuu eri tavoin eri ikäisillä. Koimme sisällön analyysin vaikeimmaksi osuudeksi, koska mielestämme monet eri teemat aineistosta nivoutuivat yhteen. Tämän vuoksi oli haastavaa tehdä ratkaisuja siitä, mitkä asiat kuuluvat samoihin luokkiin. Analyysivaiheessa tuloksien pääluokat ja sisällöt siis muuttuivat useampaan kertaan, pyrkiessämme selkeimpään lopputulokseen.

Saimme vastauksen tutkimuskysymykseemme; ”millä tavoin varhaiskasvattajat toteuttavat tunnekasvatusta Pikku-likan päiväkodissa?”, mikä oli opinnäytetyön keskeinen lähtökohta. Vastausten perusteella Pikku-likan päiväkodissa tunnekasvatusta toteutettiin eri tavoin ja se nähtiin tärkeänä osana työtä. Vastaukset kuitenkin kertovat näiden kolmen kasvattajan tavoista tässä ajassa, jonka vuoksi tulokset eivät ole yleistettävissä. Vastaukset voisivat olla hyvinkin erilaisia toisessa päiväkodissa, toisessa ryhmässä tai jopa ryhmän sisällä. Jäimmekin pohtimaan, että toteuttiko kyseisten kasvattajien ryhmissä muukin henkilöstö tunnekasvatusta samalla tavalla koulutustaustasta riippumatta. Jokainen kasvattaja voi yksittäisenä henkilönä tukea lapsen tunnetaitojen kehitystä, mutta

tiimissä piilee moninkertainen voima (Köngäs 2019, 232). Tämän vuoksi olisi antoisaa toteuttaa tutkimus laajempuna versiona kaikille Pikku-likan päiväkodin varhaiskasvattajille.

Ryhmien työntekijät olivat käyneet erilaisia koulutuksia, mutta vain yhdellä oli käytössään tutkimustietoon perustuva menetelmä. Kiinnostavaa olisi tutkia jatkossa sitä, kuinka työntekijät hyötyvät erilaisista koulutuksista tunnekasvatukseen liittyen. Menetelmäkoulutuksen käyneitä työntekijöitä voitaisiin verrata työntekijöihin, joilla vastaavaa koulutusta ei olisi. Haastatteluista nousi esiin myös se, että tunnekasvatusmateriaalia tiedettiin olevan paljon internetissä, mutta sen etsimiselle oli välillä haastavaa löytää tarpeeksi aikaa, joten valmiille materiaalipaketille koettiin olevan tarve. Tunnekasvatusaiheisia materiaalipaketteja oli tehty selvityksemme mukaan paljon toiminnallisina opinnäytteinä, mutta sellainen olisi varmasti tarpeen jokaiseen päiväkotiin. Lisäksi mielenkiintoista olisi selvittää, miten perheitä tuetaan tunnekasvatuksessa ja olisiko tälle enemmän tarvetta. Haastatteluissa ilmeni, että lasten erilaiset lähtökohdat näkyivät haastateltavien kokemuksen mukaan lapsen tunnetaidoissa. Syynä tähän voi olla, että kaikissa perheissä ei tiedosteta tunnekasvatuksen merkitystä lapsen kasvulle ja kehitykselle ja näin sitä ei toteuteta systemaattisesti. Asiaan olisikin mielestämme tärkeää kiinnittää huomiota, sillä koti on lapsen keskeinen kasvuympäristö varhaiskasvatuksen lisäksi.

Toivomme, että opinnäytetyömme lisäisi lukijassa kiinnostusta tunnekasvatuksen teemoihin ja herättelisi lasten kanssa toimivien aikuisten keskuudessa pohdintaa siitä, millä tavoin itse edistää lapsen tunnetaitojen kehitystä ja mihin asioihin voisi yhä edelleen kiinnittää huomiota. Lapsi voi kasvaa tunne-elämältään tasapainoiseksi ja hyvinvoivaksi aikuiseksi, kun lapsen elämässä vaikuttavat aikuiset toimivat tunnetaitoja tukevilla tavoilla. Oma ymmärryksemme tunnekasvatuksesta on lisääntynyt valtavasti ja opinnäytteemme pohjalta olemme saaneet kattavan käsityksen siitä, kuinka suuri vaikutus laadukkaalla tunnekasvatuksella on yksilön hyvinvointiin.

LÄHTEET

Ahonen, Liisa 2017. Haastavat Kasvatustilanteet: Lämpimän Vuorovaikutuksen Käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto 2017. Sosionomi tuottaa hyvinvointia läpi elämänkaaren - Ammattikorkeakoulutus sosiaalialan muutoksen edistäjänä. Hakupäivä 22.2.2022. https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2018/arene_sosionomiselvitys_pitka_raportti_fin.pdf?t=1526901428.

Anttila, Niina, Huurre, Taina, Malin, Maili & Santalahti, Päivi 2016. Mielenterveyden edistäminen varhaiskasvatuksesta toisen asteen koulutukseen - Katsaus menetelmiin ja kirjallisuuteen Suomessa. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Työpaperi 3/2016. Hakupäivä 16.11.2022. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-613-1>.

Hintsa, Taina, Aronen, Aleksis, Hietarinta, Emma & Kokkonen, Marja 2021. Hyvinvointia, työkykyä ja palautumista edistäviä tunteita työlämään: ohjelma esihenkilöille, rehtoreille ja urheilupalmentajille. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto. Hakupäivä 20.4.2022. https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/26709/urn_isbn_978-952-61-4417-7.pdf?sequence=1.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2000. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun Teoria Ja Käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara Paula 2009. Tutki Ja Kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 1997. Tutki Ja Kirjoita. Helsinki: Kirjayhtymä.

HUS 2022. Lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen kysyntä on kasvanut – tarvetta on erityisesti matalan kynnyksen palveluille. Hakupäivä 16.11.2022. <https://www.hus.fi/ajankohtaista/lasten-ja-nuorten-mielenterveyspalvelujen-kysynta-kasvanut-tarvetta-erityisesti>.

Jääskinen, Anne-Mari 2017. Mitä sä rageet? Lapsen ja nuoren tunteita tukeminen. Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy.

Kananen, Jorma 2008. Kvali: Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu, liiketalous.

Kananen, Jorma 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kemppinen, Pertti 2000. Lasten ja nuorten tunne-elämän häiriöt. Vantaa: Kannustusvalmennus P. & K.

Keskusrikospoliisi 2022. Nuorten väkivaltarikollisuuden määrä ja piirteet poliisin tietoon tulleen rikollisuuden valossa. Hakupäivä 16.11.2022. <https://poliisi.fi/documents/25235045/0/raportti-nuorten-vakivaltarikollisuus-poliisi.pdf/5707ff63-fce5-b1a3-83ed-6ae62808adfa?t=1646715994222>.

Kiiski, Johanna & Pursiainen, Laura 2016. Tuliko Tunne?: Välineitä tunnetaitojen harjoitteluun. Jyväskylä: Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri.

Kiviluote, Jaana 2019. Tunteet ja käyttäytyminen hallintaan varhaiskasvatuksessa: Tunnetaitojen opettaminen Aggression Portaat -opetusohjelman avulla: Varhaiskasvattajan käsikirja. Turku: JK-Kustannus ja koulutus Oy.

Koivuniemi, Marika, Kinnunen, Susanna, Mänty, Kristiina, Järvenoja, Hanna & Näykki, Piia 2021. Varhaiskasvatushenkilöstön käsityksiä lasten tunteiden säätelytaitojen kehittymisestä: käytäntöön integroitu koulutus ammatillisen kehittymisen tukena. Journal of early childhood education research 10 (2), 264–292. Hakupäivä 2.3.2022. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-202112015866>.

Koivuniemi, Marika, Kinnunen, Susanna, Mänty, Kristiina, Näykki, Piia & Järvenoja, Hanna 2020. Arjen sosioemotionaaliset haasteet oppimistilanteina. 4T-toimintamalli lapsen kehittyvien tunteiden säätelytaitojen tukemiseksi. Kasvatustieteiden tiedekunta. Oulun yliopisto. Vantaa: PunaMusta. Hakupäivä 25.10.2022. <http://urn.fi/urn:isbn:9789526226484>.

Kurki, Kristiina 2017. Young children's emotion and behaviour regulation in socio-emotionally challenging situations. Oulun yliopisto. Väitöskirja. Hakupäivä 14.11.2022. <http://urn.fi/urn:isbn:9789526216973>.

Kyngäs, Helvi & Vanhanen, Liisa 1999. Sisällön analyysi. *Hoitotiede* 11 (1), 3–12.

Köngäs, Mirja & Määttä, Kaarina 2020. Pienten lasten hyvinvoinnin tukeminen päiväkodissa tunteiden säätelyä ohjaamalla. *Kasvatus: Suomen kasvatustieteellinen aikakauskirja* 51(5), 539–550. Hakupäivä 4.5.2022. https://lacris.ulapland.fi/ws/files/16345684/KLK_ng_s_M_tt_.pdf.

Köngäs, Mirja 2019. *Tunneäly varhaiskasvatuksessa*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Laakso, Marja-Leena & Aro, Tuija 2011. *Taaperosta Taitavaksi Toimijaksi: Itsesäätelytaitojen Kehitys Ja Tukeminen*. Jyväskylä: Niilo Mäki Instituutti.

Määttä, Sami, Koivula, Merja, Huttunen, Kerttu, Paananen, Mika, Närhi, Vesa, Savolainen, Hannu & Laakso Marja-Leena 2017. Lasten sosioemotionaalisten taitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa. *Raportit ja selvitykset 2017:17 Opetushallitus ja Jyväskylän yliopisto, kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunta*. Hakupäivä 6.4.2022. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/lasten_sosioemotionaalisten_taitojen_tukeminen_varhaiskasvatuksessa.pdf.

Nummenmaa, Lauri 2010. *Tunteiden Psykologia*. Helsinki: Tammi.

Opetushallitus 2016. *Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Määräykset ja ohjeet 2016:1*. Tampere. Hakupäivä 20.4.2022. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf.

Opetushallitus 2019. *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Määräykset ja ohjeet 2018:3a*. Helsinki. Hakupäivä 28.2.2022. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf.

Opetushallitus 2022a. *Tunteesta tunteeseen – ihmismielen tarina kuvin ja sanoin. 3. tunnetaitoja oppii harjoittelemalla*. Hakupäivä 6.4.2022. <https://www.oph.fi/oppimateriaali/tunteesta-tunteeseen-ohjaajan-opas/3-tunnetaitoja-oppii-harjoittelemalla>.

Opetushallitus 2022b. *Mun elämä - Ohjausmateriaalia erityisopetukseen. Tunteiden ilmaiseminen*. Hakupäivä 6.4.2022. <https://www.oph.fi/oppimateriaali/mun-elama/tunnetaidot/tunteiden-ilmaiseminen>.

Opetushallitus 2022c. Koulutus ja tutkinnot. Mitä on varhaiskasvatus. Hakupäivä 19.4.2022.
<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-varhaiskasvatus>.

Peltonen, Anne, & Kullberg-Piilola, Tarja 2005. Tunnemuksu: Tunnetaitoja Perheille Ja Kasvattajille. Helsinki: Lasten keskus.

Pihlaja, Päivi & Viitala, Riitta 2018. Varhaiserityiskasvatus. Jyväskylä: PS-kustannus.

Puolimatka, Tapio 2010. Kasvatuksen Mahdollisuudet Ja Rajat: Minuuden Rakentamisen Filosofia. Ryttylä: Suunta-kirjat.

Pöyhönen, Julia & Livingston, Heidi 2020. Tunnetaitojen käsikirja. Askeleittain etenevä tunnetaito-ohjelma lapselle ja vanhemmalle. Karkkila: Mäkelä.

Ranta, Samuli 2020. Positiivinen pedagogiikka suomalaisessa varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Lapin yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Hakupäivä 20.4.2022.
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-217-7>.

Riihonen, Riikka, Koskinen, Minna & Piitulainen, Mira 2020. Kuinka Kiukku Kesyttetään?: Lasten Aggressiokasvatus. Jyväskylä: PS-kustannus.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Hakupäivä 16.3.2022.
<https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/>.

Sainio, Taina, Pajulahti, Riikka & Sajaniemi, Nina 2020. Näin Tuet Lapsen Itsesäätelyä: Hyvinvoinnin Pedagogiikka Varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Sandberg, Erja 2021. Pedagoginen Tuki Varhaiskasvatuksessa Ja Esiopetuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Seppänen, Mari 2021. Tunnetaidot voimavarana. Opas sosiaali- ja terveysalalle. Jyväskylä: PS-kustannus.

Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam 2011. Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: WSOYpro.

Tammelin-Laine, Taina 2014. Aletaan alusta. Luku- ja kirjoitustaidottomat aikuiset uutta kieltä oppimassa. Jyväskylä Studies in Humanities 240. Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja. Hakupäivä 20.11.2019. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-5997-5>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019. Tilastoraportti. Pienten lasten ja heidän perheidensä hyvinvointi 2018. Hakupäivä 1.4.2022. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019050214035>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020. Lasten mielenterveys ja mielenterveyden häiriöt. Hakupäivä 16.11.2022. <https://thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveyshairiot/lasten-mielenterveys-ja-mielen-terveyden-hairiot>.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 9. uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

Varhaiskasvatuslaki 540/2018. Hakupäivä 28.2.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180540>.

Vlasov, Janniina, Salminen, Jenni, Repo, Laura, Karila, Kirsti, Kinnunen, Susanna, Mattila, Virpi, Nukarinen, Thomas, Parrila, Sanna & Sulonen, Hanna 2018. Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 24:2018. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy. Hakupäivä 16.11.2022. <https://karvi.fi/publication/varhaiskasvatuksen-laadun-arvioinnin-perusteet-ja-suositukset/>.

OPINNÄYTETYÖ TUNNEKASVATUKSESTA

Hei! Olemme kolmannen vuoden sosionomiopiskelijat ja suuntaudumme opinnoissamme varhaiskasvatukseen. Teemme tutkimusluonteisen opinnäytetyön päiväkotinne ja tätä varten tarvitsemme 4 haastateltavaa.

Opinnäytetyömme koskee lasten tunnekasvatusta ja tarkoituksenamme olisi pyrkiä selvittämään, millä tavoin varhaiskasvattajat toteuttavat tunnekasvatusta päiväkodissanne.

Haastattelut toteutetaan yksilöhaastatteluina touko-kesäkuun aikana, joko päiväkotinne tiloissa tai Teams-sovelluksessa. Haastatteluun tulisi varata aikaa noin tunti. Opinnäytetyössä ei mainita haastateltavia nimiltä.

Ihanteellisinta opinnäytetyömme kannalta olisi, jos haastateltavat olisivat joko isojen **tai** pienten ryhmistä. Tutkimukseen voi osallistua sekä varhaiskasvatuksen opettajat että varhaiskasvatuksen lastenhoitajat. Toivoisimme saavamme kuitenkin vähintään kaksi varhaiskasvatuksen opettajaa haastateltaviksi.

Ilmoittautumiset voi laittaa päiväkodin johtajalle. Mikäli tulee kysyttävää, ole yhteydessä sähköpostilla o9liin00@students.oamk.fi.

Olemme äärimmäisen kiitollisia, mikäli päätät osallistua! 😊

KEVÄISIN TERVEISIN, INKA LIIKAMAA & IIDA RANTALA
OULUN AMMATTIKORKEAKOULUSTA

Teema 1. Tunnetaitojen ja tunnekasvatuksen tärkeys

- Mitä tunnetaidot ja tunnekasvatus sinulle tarkoittavat?
- Kuinka tärkeänä koet tunnekasvatuksen lasten kanssa työskentelyssä?

Teema 2. Tunnekasvatus varhaiskasvatuksessa

- Mikä on mielestäsi varhaiskasvatuksen rooli tunnekasvatuksen toteuttamisessa?
- Miten lasten erilaiset lähtökohdat, kuten perhetaustat näkyvät tunnetaidoissa?
- Kuinka esimerkiksi yksilölliset tarpeet tunnetaitoihin liittyen voidaan huomioida?
- Millaisissa varhaiskasvatuksen arjen tilanteissa lasten haasteet tunnetaidoissa näyttäytyvät?

Teema 3. Tunnekasvatuksen toteuttamisen tavat

- Millaisin tavoin, menetelmin ja keinoin toteutat tunnekasvatusta?
- Millaisissa arjen tilanteissa tai käytänteissä tunnekasvatus tulee esille?
- Kuuluuko tunnekasvatus osaksi pedagogiikkaa?
- Millaisille menetelmille olisi mielestäsi tarve?

Teema 4. Varhaiskasvattajan rooli lapsen tunnetaitojen kehityksen tukijana

- Miten kasvattajan oma toiminta näkyy tunnekasvatuksessa? Esimerkiksi millainen vuorovaikutus korostuu?
- Millainen on hyvä tunnekasvattaja? Millaisia ominaisuuksia vaaditaan?
- Annetaanko tunnekasvatukseen koulutusta? Olisiko koulutukselle tarvetta?